

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic
3.0**

Bc. Adéla Šůrová

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Adéla Balogová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0

Název anglicky

Organic farming development in the Czech Republic and the concept Organic 3.0

Cíle práce

Ekologické zemědělství se v Evropě úspěšně rozvíjelo od počátku 90. let 20. století. Za tuto dobu se z něj stala nejvíce úspěšná alternativa k průmyslovému způsobu produkce a spotřeby potravin. Po několika desetiletích jeho vývoje se však ukazuje, že sektor na druhou stranu vykazuje řadu dlouhodobých problémů, jako např. nízký podíl ekologicky obhospodařované půdy, nízká spotřeba potravin a složitý systém certifikace. Současně s tím se objevují nové globální výzvy, které zřejmě vyžadují rozsáhlejší změny z hlediska fungování celého sektoru.

Účelem této práce je poskytnout pohled do diskuse týkající se reformy ekologického zemědělství s využitím konceptu Organic 3.0. Cílem práce je přispět s odpovědí na otázku, do jaké míry je koncept Organic 3.0 aplikovatelný v českém prostředí a jak může tento koncept podpořit rozvoj českého ekologického zemědělství.

Metodika

Práce obsahuje případovou studii. Předmětem této studie je praxe ekologických farem. Tyto poznatky mají posloužit k ověření implementace konceptu Organic 3.0 a překážek, které potenciálně brání prosazení tohoto konceptu. Data pro případovou studii jsou analyzována s využitím kvalitativního i kvantitativního přístupu.

Doporučený rozsah práce

60-80 normostran

Klíčová slova

biopotraviny, ČR, konvencionalizuje, tranzice

Doporučené zdroje informací

- ARBENZ, Markus, David GOULD a Christopher STOPES, 2016. Organic 3.0: for truly sustainable farming and consumption [online]. Bonn [cit. 2020-06-03]. Dostupné z: https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-03/summary_organic3.0_web_1.pdf
- FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS, 2013. FAO Statistical Yearbook 2013: World Food and Agriculture. Rome. ISBN 978-92-5-107396-4.
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2022. Ročenka 2020 – Ekologické zemědělství v České republice [online]. [cit. 2022-05-13]. Dostupné z: Ročenka 2020 – Ekologické zemědělství v ČR
- THORSTEN, Arnold. Organic Agriculture 3.0: The Story of "Yet Another Debate": About The Future of Organic Agriculture [online]. 2019 [cit. 2020-06-03]. Dostupné z: <https://www.organiccouncil.ca/organic-agriculture-3-0-the-history-of-yet-another-debate-about-the-future-of-organic-agriculture/>
- URBAN, Jiri, et al. Ekologické zemědělství, učebnice pro školy i praxi. I. díl. Základy EZ, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin. 2003.
- ZAGATA, Lukas; UHNAK, Tomas; HRABÁK, Jiří. Moderately radical? Stakeholders' perspectives on societal roles and transformative potential of organic agriculture. Ecological Economics, 2021, 190: 107208
- ZÍDEK, Tomáš. Postavení ekologického zemědělství v České republice a jeho vývoj od roku 1990 [online]. 1999 [cit. 2020-06-03]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/107638>
-

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Mgr. Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 11. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. 11. 2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu této diplomové práce doc. Mgr. Ing. Lukášovi Zagatovi, Ph.D., za cenné rady a za odborné a vstřícné vedení, které mi při zpracování poskytl. Dále děkuji své rodině a přátelům za podporu při psaní diplomové práce. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala všem dotazovaným za jejich čas a ochotu při poskytnutí rozhovorů.

Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0“ je zaměřena na ekologické zemědělství a jeho rozmach v České republice. Ekologické zemědělství je úspěšná alternativa k průmyslové produkci a spotřebě potravin. Práce má za účel poskytnout pohled do diskuse týkající se reformy ekologického zemědělství s využitím konceptu Organic 3.0. Jejím cílem je odpovědět na otázku do jaké míry je koncept Organic 3.0 aplikovatelný v českém prostředí a jak tento koncept může podpořit rozvoj venkova.

Teoretická část podrobněji popisuje vývoj ekologického zemědělství v České republice a jeho současné trendy a problémy, jakými jsou certifikace, spotřeba biopotravin v ČR a podpora ekologického zemědělství. Zároveň se tato část zabývá novějším organickým konceptem Organic 3.0, jehož cílem je zajištění trvale udržitelného rozvoje.

Praktická část obsahuje popsání ekologického zemědělství v Ústeckém kraji, dále představení vybraných dotazovaných, tedy ekologických zemědělců působících na území Ústeckého kraje. Práce dále pokračuje analýzou prováděných rozhovorů, která se zaměřuje na aktuální situaci ekologického zemědělství ve vybraném kraji, aby bylo možné odpovědět na otázku aplikovatelnosti Organic 3.0 v českém prostředí.

Klíčová slova: biopotraviny, ČR, konvencionalizuje, tranzice

Organic farming development in the Czech Republic and the concept Organic 3.0

Abstract

The diploma thesis titled “Organic farming development in the Czech Republic and the concept Organic 3.0” is focused on organic farming and its expansion in the Czech Republic. Organic farming is a successful alternative to industrial food production and consumption. The purpose of the thesis is to provide an insight into the discussion regarding the reform of organic agriculture using the Organic 3.0 concept. Its goal is to answer the question of the extent to which the Organic 3.0 concept is applicable in the Czech environment and how this concept can support rural development.

The theoretical part provides a detailed description of the development of organic farming in the Czech Republic, including its current trends and issues such as certification, consumption of organic food in the Czech Republic and support for organic farming. This section also explores the newer concept Organic 3.0, aimed at ensuring sustainable development.

The practical part includes a description of organic farming in the Ústí Region, introducing selected respondents – organic farmers operating in the Ústí Region. The thesis continues with an analysis of conducted interviews, focusing on the current situation of organic farming in the selected region, to answer the question of the applicability of Organic 3.0 in the Czech environment.

Keywords: organic food, Czech Republic, conventionalization, transition

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická východiska	12
3.1 Podstata ekologického zemědělství.....	12
3.1.1 Zásadní rozdíly mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím	14
3.2 Vývoj ekologického zemědělství v České republice.....	16
3.2.1 Právní vymezení ekologického zemědělství v ČR.....	23
3.3 Současné trendy a problémy.....	23
3.3.1 Systém certifikace	23
3.3.1.1 Registrace subjektů v EZ	27
3.3.1.2 Kontrola a vymáhání.....	28
3.3.2 Podíl ekologicky obhospodařené půdy v České republice.....	31
3.3.3 Spotřeba biopotravin v ČR.....	32
3.3.4 Podpora ekologického zemědělství.....	35
3.4 Koncept Organic 3.0.....	40
4 Vlastní práce	46
4.1 Ekologické zemědělství v Ústeckém kraji	46
4.2 Charakteristika dotazovaných	47
4.3 Systém certifikace	50
4.4 Bariéry v EZ	51
4.5 Produkty ekologických zemědělců.....	52
4.5.1 Informovanost spotřebitelů o bioproduktech	56
4.6 Podpora státu a EU	58
4.7 Jak farmáři vidí budoucnost ekologického zemědělství v ČR	59
Výsledky a diskuse	62
4.8 Koncept Organic 3.0 v Ústeckém kraji	62
5 Závěr.....	65
6 Seznam použitých zdrojů.....	67
7 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	77
7.1 Seznam obrázků	77
7.2 Seznam tabulek.....	77
7.3 Seznam použitých zkratk.....	77

8 Přílohy	79
------------------------	-----------

1 Úvod

Zemědělství významně přispívá problémům jako jsou klimatické změny a ztráta biodiverzity. Může však být také zdrojem řešení, pokud se dokáže transformovat a přijme nové udržitelné praktiky. Ekologické zemědělství se ukazuje jako perspektivní alternativa schopná výrazně přispět k dosažení cílů udržitelného rozvoje a k řešení globálních environmentálních a sociálních problémů (Arbenz et al., 2017). Přestože má ekologické zemědělství nižší produktivitu ve srovnání s konvenčním zemědělstvím, jeho dopady na přírodu jsou podstatně menší. V posledních letech zaznamenalo ekologické zemědělství celosvětově silný růst. Ekologické zemědělství prokazatelně vede ke zvýšení biodiverzity, minimálně zatěžuje spodní a povrchové vody dusičnany a pesticidy, je šetrné ke klimatu a efektivně využívá energii. Poptávka po bioproduktech každoročně roste, technika v oblasti ekologické produkce se neustále vyvíjí a politické rámce jsou pro EZ velmi příhodné (FiBL, 2022).

Česká republika stejně jako mnoho dalších zemí, prochází pozoruhodným vývojem v oblasti ekologického zemědělství, přičemž se snaží skloubit potřeby rostoucí populace s ohledem na zachování biodiverzity a kvality půdy. V České republice je tak možné pozorovat stoupající trend zájmu o ekologické zemědělství, který směřuje k šetrnějšímu přístupu k půdě a přírodě. Nicméně přestože ekologické zemědělství dbá na udržitelný rozvoj a šetrnost k životnímu prostředí, potýká se stále s řadou problému, jakými jsou např. nízký podíl obhospodařované půdy, složitý systém certifikace a nesoulad mezi nabídkou a poptávkou.

V roce 2017 Mezinárodní federace hnutí za ekologické zemědělství (IFOAM) přijala organický koncept Organic 3.0 jako nový rámec pro budoucnost ekologického zemědělství. Tato evoluce v pohledu na udržitelnou produkci potravin zdůrazňuje nejen ekologické hledisko, ale také sociální a ekonomické aspekty, vytvářející tak komplexní a udržitelný model zemědělství pro budoucnost. V diplomové práci se zaměřím na vývoj ekologického zemědělství v České republice a na koncept Organic 3.0 a pokusím se lépe přiblížit, do jaké míry koncept Organic 3.0 je aplikovatelný v Českém prostředí a zda popřípadě může tento koncept ovlivnit ekologické zemědělství v České republice.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Ekologické zemědělství se v Evropě úspěšně rozvíjelo od počátku 90. let 20. století. Za tuto dobu se z něj stala nejvíce úspěšná alternativa k průmyslovému způsobu produkce a spotřeby potravin. Po několika desetiletích jeho vývoje se však ukazuje, že sektor na druhou stranu vykazuje řadu dlouhodobých problémů, jako např. nízký podíl ekologicky obhospodařované půdy, nízká spotřeba potravin a složitý systém certifikace. Současně s tím se objevují nové globální výzvy, které zřejmě vyžadují rozsáhlejší fungování celého sektoru.

Účelem této práce je poskytnout pohled do diskuse týkající se reformy ekologického zemědělství s využitím konceptu Organic 3.0. Cílem práce přispět s odpovědí na otázku, do jaké míry je koncept Organic 3.0 aplikovatelný v českém prostředí a jak může tento koncept podpořit rozvoj ekologického zemědělství.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, a to na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je čerpáno ze sekundárních zdrojů, konkrétně z odborné literatury a článků a internetových zdrojů. Obecně je v této části popsána podstata ekologického zemědělství a vývoj tohoto zemědělství v České republice. Dále se práce věnuje současným trendům a problémům ekologického zemědělství, kde se blíže zkoumá systém certifikace, podíl ekologicky obhospodařené půdy v České republice, spotřeba biopotravin v ČR a podpora ekologického zemědělství. V neposlední řadě dojde k charakterizaci konceptu Organic 3.0, kde jsou popsány hlavní rysy, na kterých tento koncept staví.

Praktická část práce zahrnuje případovou studii. Data byla sbírána pomocí kvalitativní techniky sběru dat, a to prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory probíhaly s vybranými ekologickými zemědělci, kteří se nachází na území Ústeckého kraje. Otázky byly předem připravené a v průběhu rozhovoru byly různě modifikované dle situace. Provedeno bylo celkem 8 rozhovorů. Délka rozhovorů byla kolem 60 minut a se souhlasem dotazovaných byl nahrán hlasový záznam na diktafon k pozdějšímu sepsání. Každý ze zúčastněných byl obeznám o účelu prováděného rozhovoru. Všechna pořízená data byla na konci porovnána a analyzována, z důvodu zodpovězení stanoveného cíle. V závěru jsou poté sepsané došlé výsledky a diskuse.

3 Teoretická východiska

3.1 Podstata ekologického zemědělství

Dle Organizace OSN pro výživu a zemědělství – FAO (Food and Agriculture Organization) je ekologické zemědělství (EZ) systém, který začíná zvažovat potenciální enviromentální a sociální dopady vyřazením syntetických vstupů, jako jsou syntetická hnojiva a pesticidy, veterinární léčiva, geneticky modifikované organismy (GMO), konzervační látky, přísady a ozařování. Jedná se tedy o tzv. „holistický systém řízení produkce, který podporuje a zlepšuje zdraví agroekosystému¹, včetně biodiverzity, biologických cyklů a biologické aktivity půdy“ (FAO, 2022). Valné shromáždění IFOAM v září roku 2005 schválilo vytvoření stručné definice EZ, které zní následovně; „Ekologické zemědělství je systém produkce, které udržuje zdraví půdy, ekosystému a lidí. Spoléhá se spíše na ekologické procesy, biologickou rozmanitost a cykly přizpůsobené místním podmínkám než na využívání vstupů s nepříznivými účinky“. Ekologické zemědělství v sobě spojuje tradici, inovace a vědu. To vše prospívá sdílenému prostředí a podporuje spravedlivé mezilidské vztahy a dobrou kvalitu života pro všechny zúčastněné (IFOAM General Assembly, 2008). V roce 2018 Evropský parlament a Rada (EU) vydala nové nařízení 2018/848 podle kterého; „je ekologická produkce celkový systém řízení zemědělského podniku a produkce potravin, který spojuje osvědčené postupy v oblasti životního prostředí (ŽP) a klimatu, vysokou úroveň biologické rozmanitosti, ochranu přírodních zdrojů, uplatňování přísných norem v oblasti dobrých životních podmínek zvířat a norem produkce v souladu s poptávkou rostoucího počtu spotřebitelů po produktech získaných za použití přírodních látek a procesů“ (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 6).

Jedná se o moderní formu zemědělské výroby s historií sahající do začátku 20.století. Smyslem ekologického zemědělství je produkce kvalitních a zdravých potravin trvale udržitelným způsobem (eAGRI, 2022). S produkcí potravin se zároveň snaží o nastolení ekologické rovnováhy, aby se předešlo problémům s úrodností půdy nebo problémům se škůdci (FAO, 2022). Dochází zde k využívání nejmodernějších vědeckých poznatků, které jsou spojeny s osvědčenými tradičními postupy. Zejména jsou to postupy zamezující poškozování půdy a široká podpora biodiverzity v krajině (eAGRI, 2022). Mezi postupy

¹ Agroekosystém je definován jako společenstvo rostlin a zvířat interagujících se svým prostředím, které bylo upraveno lidmi tak, aby produkovalo potraviny, vlákninu a další produkty pro lidskou spotřebu a zpracování (Maes et al., 2013).

zamezující poškozování půdy řadíme např. střídání plodin, meziplodiny, krycí plodiny, organická hnojiva a minimální zpracování půdy. Pomocí těchto postupů dochází k podporování půdní fauny a flóry, ke zlepšení tvorby a struktury půdy a k vytváření stabilnějšího systému. Zvyšuje se také koloběh živin a vitality a zlepšuje se schopnost půdy zadržovat živiny a vodu. Tyto techniky hrají důležitou roli při kontrole eroze půdy. Zkrátí-li se doba, po kterou je půda vystavena erozním silám, dojde ke zvýšení biologické rozmanitosti půdy a snížení ztráty živin, což napomáhá udržovat a zvyšovat produktivitu půdy (FAO, 2022). Mnoha běžných postupů ekologického zemědělství pomáhá zlepšit kvalitu půdy a úrodnost. Používání organických hnojiv (jako je kompostovaný odpad z chovu hospodářských zvířat), střídání plodin a výsadba krycích plodin přispívá ke zvýšenému ukládání uhlíku (IFOAM, 2022). EZ dále snižuje znečištění vod, jelikož nepoužívá syntetická hnojiva a pesticidy, místo toho používá pouze organická hnojiva, také snižuje spotřebu neobnovitelné energie snížením agrochemických potřeb. Co se týká biodiverzity, rozmanité kombinace rostlin a živočichů optimalizují koloběh živin a vitality pro zemědělskou produkci. Nedávná studie představující metaanalýzu² 766 vědeckých prací dospěla k závěru, že ekologické zemědělství produkuje větší biologickou rozmanitost než jiné systémy hospodaření (FAO, 2022).

Zatímco značná část znečištění prostředí právě pochází ze zemědělství. Ekologické zemědělství má mnoha přínosů pro ŽP (Urban et al., 2003, s. 15), právě svým komplexním přístupem přispívá k řešení současných problémů, např. zhoršení kvality vod, poklesu druhové rozmanitosti, snižující se kvalitou půdy aj. (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 6). Ekologické principy regulace podněcují procesy recyklace a používání produkčních technik, které umožňují domácím zvířatům vykazovat druhově specifické chování (Mondelaers et al., 2009). Svým přístupem napomáhá EZ zlepšovat životní podmínky chovaných zvířat, aby co nejvíce odpovídaly jejich přirozeným potřebám. Díky tomu dochází k produkci kvalitních biopotravin, které jsou bez hormonů, léčiv nebo reziduí agrochemických látek, což přispívá k cíli zdravých lidí ve zdravé krajině (eAGRI, 2022). Jedině ekologičtí zemědělci mohou své produkty označovat jako BIO či EKO. V dnešní době je jejich šetrné hospodaření kompenzováno dotacemi (Urban et al., 2003, s. 11). Ministerstvo zemědělství (MZe) jej proto podporuje v rámci národních dotací i Programu rozvoje venkova (eAGRI, 2022).

² Metaanalýza je výzkumný proces, který současně analyzuje data z několika jednotlivých na sobě nezávislých studií (Crombie & Davies, 2009).

Rok 2019 byl pro globální EZ dobrým rokem. Nejnovější průzkum výzkumného ústavu FiBL o ekologickém zemědělství udává, že po celém světě nadále roste ekologická zemědělská půda a také rostou tržby maloobchodu z prodeje biopotravin. V roce 2019 bylo zaznamenáno 72,3 milionu hektarů ekologické zemědělské půdy, od minulého roku se zvýšila o 1,1 milionu hektarů. Regiony s největšími plochami této půdy jsou Oceánie (která tvoří polovinu světové ekologické zemědělské půdy) a Evropa (ta tvoří 16,5 milionu hektarů, 23 % půdy). Země s největší plochou EZ byly Španělsko, Francie a Itálie. V současné době je 1,5 % světové zemědělské půdy ekologická (Willer et al., 2021, s. 20, 25). Podíl EZ stále tedy představuje jen zanedbatelný zlomek v celosvětovém měřítku (Zagata et al, 2021). V prosinci 2019 Evropská komise představila Evropskou zelenou dohodu, jejímž cílem je, aby se Evropa stala prvním klimaticky neutrálním kontinentem. Strategie Farm to Fork³ (F2F), která byla zveřejněna v dubnu 2020 je součástí Evropské zelené dohody a zahrnuje cíl zvýšit do roku 2030 celkovou zemědělskou půdu EU využívanou v EZ na nejméně 25 %. V rámci strategie F2F se komise zavázala přezkoumat program EU na podporu zemědělských a potravinářských produktů s cílem zvýšit jeho příspěvek k udržitelné výrobě a spotřebě. Díky krizi COVID-19 v roce 2020 ekologický trh rostl podstatně rychleji než v předchozích letech, jelikož se spotřebitelé obrátili na produkty pro zdraví a věnovali větší pozornost prevenci nemocí. Pokud by tento narůstající trend pokračoval i v období po pandemii, mělo by to mít dopad na růst ekologické zemědělské půdy a mělo by také dojít k dosažení cíle Evropské komise dosáhnout podílu ekologické plochy ve výši 25 % do roku 2030. Kromě silného zájmu spotřebitelů budou pro dosažení tohoto cíle zásadní i politická podpůrná opatření včetně dobrého regulačního rámce, přiměřené podpory v rámci společné zemědělské politiky (SZP), akčních plánů a podpory výzkumu (Willer et al., 2021, s. 25, 26, 219).

3.1.1 Zásadní rozdíly mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím

Jak již bylo zmíněno, ekologické zemědělství je obecně považováno za udržitelnější zemědělský systém než konvenční zemědělství (KZ), jelikož produkuje potraviny a zároveň šetří půdu, vodu, energii a biologickou rozmanitost (Pimentel et al., 2005). EZ představuje racionalitu v níž ekonomický zisk často není motivací pro výrobce a zahrnuje specifické vztahy k přírodě a technologii (Shennan et al., 2017). Oproti tomu cílem konvenčního zemědělství je maximalizace zisku a produkce. O zajištění vysoké produkce usiluje pomocí

³ „Od zemědělce ke spotřebiteli“.

zvyšujících se vstupů materiálů a energií. Tyto vstupy mívají často charakter neobnovitelných zdrojů, což má dopad nejen na agroekosystém, ale také na zisky zemědělce. Pro zemědělce i pro regiony znamená závislost na externích zdrojích větší nestabilitu a zranitelnost trhu, spolu se zvyšováním cen (Urban et al., 2003, s. 16).

Zásadní rozdíl mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím spočívá v tom, že KZ spoléhá na chemické zásahy, tedy využívání syntetických pesticidů, herbicidů a hnojiv, v boji proti škůdcům a plevelům a pro zajištění co nejvyššího výnosu plodin. EZ se místo toho spoléhá na přírodní principy jako je biologická rozmanitost a kompostování k produkci zdravé a bohaté potravy (Rodale Institute, 2022). Používání agrochemikálií se bere i jako hlavní problém konvenčního zemědělství, jelikož dochází k nadměrnému používání rychle se rozpustných minerálních hnojiv či chemicko-syntetických pesticidů, což má za důsledek kontaminaci podzemních i povrchových vod, snižování půdní úrodnosti a vitality a také i snižování biodiverzity. Od 50. let 20. století dochází v Evropě k nárůstu používání externích vstupních faktorů, např. hnojiv a pesticidů, toto používání vedlo ke zvýšení produktivity, ale zároveň k vyššímu tlaku na životní prostředí. Ekologičtí zemědělci se snaží na tuto výzvu reagovat omezením používání externích vstupů a integrací několika postupů, které jsou považovány za šetrnější k životnímu prostředí. Systém ekologické produkce usiluje o minimální narušení přirozené rovnováhy a zároveň o kvalitní produkci potravin zákazem reziduí škodlivých pro zdraví lidí a zvířat, z tohoto důvodu je zakázáno používání chemických hnojiv, pesticidů a GMO (Mondelaers et al., 2009). Ekologické zemědělství má také vyšší energetickou účinnost a nižší spotřebu energie na hektar, spotřebuje asi tak o 15 % méně energie na vyrobenou jednotku ve srovnání s konvenčním zemědělstvím (IFOAM, 2022). Je tedy zřejmé, že EZ, co se týče ochrany přírodních prvků a krajiny, má více pozitivních efektů než KZ. Biodiverzita na trvale travních porostech, okrajích polí či na ploše orné půdy je zaručeně větší v ekologické zemědělství než v konvenčním. Co se týká vyplavovaných dusičnanů, tak EZ vykazuje stejné či nižší množství ve srovnání s KZ (FAO, 2022).

Dalším zásadním rozdílem mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím může být cena produktů. Certifikované ekologické produkty jsou obecně dražší než jejich konvenční protějšky. Důvodem může být, že nabídka biopotravin je ve srovnání s poptávkou omezená či že výrobní náklady na biopotraviny jsou obvykle vyšší kvůli větším pracovním vstupům na jednotku výstupu. Ceny biopotravin zahrnují nejen náklady na samotnou výrobu potravin, ale i řadu dalších faktorů, které nejsou v ceně konvenčních potravin zachyceny, jako např.

vyšší standardy pro dobré životní podmínky zvířat, zlepšení a ochrana ŽP a rozvoj venkova vytvářením dalších pracovních míst na farmách a zajištění spravedlivého příjmu pro výrobce (FAO, 2022).

Vlna kritiky vůči negativním vlivům konvenčního zemědělství si vynutila několik alternativ, mezi které spadá i ekologické zemědělství (Urban et al., 2003, s. 13). Kritici konvenčního zemědělství uvádějí jako jednu z nevýhod tohoto zemědělství jeho přílišný důraz na produktivitu bez ohledu na enviromentální a sociální výsledky, místo toho oceňují u EZ vyvážení výroby s ochranou životního prostředí a sociálním blahobytem (Shennan et al., 2017). Jedním z nejčastěji zmiňovaných argumentů proti EZ je fakt, že ekologická produkce je příliš malá. Je také diskutován rozdíl ve výnosu plodin mezi ekologickým a konvenčním zemědělstvím, přičemž někteří autoři výslovně podkopávají produkční kapacity ekologického zemědělství jako takového. Nižší výnosy jsou však kompenzovány pozitivními dopady na ekosystém a zejména na kvalitu půdy (Zagata et al., 2021).

3.2 Vývoj ekologického zemědělství v České republice

Díky industrializaci a urbanizaci došlo ve 20. století k negativním změnám životních podmínek lidí. Objeveny byly také první důkazy, jak chemické, tak i technické intenzifikace zemědělství, které poškozují půdní úrodnost a zaznamenalo se snížení kvality potravin a zvýšený výskyt škůdců a chorob (Bošínová et al., 2021). Díky tomu došlo k vývoji nových metod hospodaření a znovuobjevení metod starých a vzniklo mnoho nových směrů, které se podílely na rozvoji současného EZ. Roku 1972 se průkopníci EZ sdružili a založili IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements – Mezinárodní sdružení za organické zemědělství) (Urban et al., 2003, s. 29). Moderní ekologické zemědělství se zrodilo ve Velké Británii, odkud se rozšířilo do dalších evropských zemí a USA (Zagata, 2007). Země střední a východní Evropy procházely po pádu komunistických režimů hospodářskou transformací. V mnoha těchto zemích – včetně České republiky – začala historie ekologického sektoru na počátku 90. let. V tomto období se autoritářské režimy s centrálně plánovanými ekonomikami transformovaly na liberální demokracii s tržní ekonomikou (Zagata et al., 2020). Ekologický sektor tedy vznikl jako negativní reakce na socialistické zemědělství, tento sektor hledal nový „alternativní“ přístup k hospodaření (Zagata, 2007). Zemědělské reformy v 90. letech nebyly zaměřeny pouze na otázku udržitelnosti. Primární pozornost byla skutečně věnována nekolektivizačním a restitučním procesům (Zagata et al., 2020).

Vývoj EZ lze rozdělit do několika časových období. V první etapě (1990–1992) je iniciován ekologický sektor jako negativní reakce na socialistické zemědělství a hledá nový „alternativní“ přístup k hospodaření (Zagata et al., 2020). Roku 1990 odborná skupina ČSVTS (Československý vědeckotechnická společnost) uspořádala s asistencí IFOAM velkou mezinárodní konferenci ve Velké Bystřici u Olomouce, která dala klíčový impuls pro další rozvoj EZ v tehdejší Československu. Ve stejném roce došlo ke jmenování Richarda Bartáka náměstkem ministra zemědělství ČR. Během jeho funkce došlo k rychlému přijetí rámcové směrnice IFOAM a také k přijetí prvních dotací pro ekologické zemědělce (Urban et al., 2003, s. 37). Dotace byly přidělovány až do roku 1992 a pravděpodobně měly za následek nárůst ploch ekologického zemědělství až na cca 15 tis. ha (Zídek, 1999).

Po radikální přechodné fázi následovalo transformační období (1993–1998) (Zagata et al., 2020). Roku 1993 byla vytvořena první národní směrnice pro ekologické zemědělství včetně systému kontrol a certifikace a byla zavedena národní značka BIO (FiBL, 2012). Během transformačního období vláda ukončila podporu ekologických farem, což vedlo ke stagnaci sektoru (Zagata et al., 2020), to však mělo pozitivní vliv na kvalitativní rozvoj ekologického hnutí (Zídek, 1999).

Ve třetím období (1998–2004) ekologický sektor opět rostl, přičemž rozvoj sektoru byl tažen především změnami ve veřejných politikách, které začaly následovat evropské trendy. V tomto období byly obnoveny národní dotace pro ekologické zemědělce (Zagata et al., 2020) a došlo k založení kontrolní organizaci KEZ, která byla Ministerstvem zemědělství pověřena výkonem kontroly ekologického zemědělství. V roce 2000 se začíná s prodejem biopotravin v supermarketech (Bošínová et al., 2021) a v následujícím roce nabývá účinnosti zákon č. 242/2000 o ekologickém zemědělství (FiBL, 2012).

Významným mezníkem v novém rozvoji odvětví byl rok 2004, kdy ČR vstoupila do EU a začala se implementovat SZP (Zagata et al., 2020). Ve stejném roce byl vládou ČR přijat Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, jedná se o strategický dokument, sloužící ke koordinaci dílčích aktivit směřující k rozvoji ekologického zemědělství v ČR. Tento dokument si stanovil cíl do roku 2010 dosáhnout 10 % podílu zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy (Ministerstvo zemědělství, 2004, s. 9). Tento cíl byl splněn, v roce 2010 přesáhl podíl zemědělské půdy v EZ 10 % z celkové výměry půdy v České republice (Ministerstvo zemědělství, 2011, s. 13). Ekologické zemědělství bylo od roku 2004 jedním z podporovaných titulů v rámci Agroenvironmentálních opatření, díky tomu ekologickým zemědělcům byla zajištěna

finanční podpora i po vstupu ČR do EU (Ministerstvo zemědělství, 2016, s. 8), podpora byla vyplácena z EU fondů v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova ČR na období 2004-2006 a v rámci Programu rozvoje venkova na období 2007-2013 (PRV) (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 8). To mělo za následek kontinuální růst sektoru v následujícím období (2004–2009) (Zagata et al., 2020).

Po roce 2010 se rychlý kvantitativní růst sektoru zastavil. Rozvoj odvětví byl pak tažen především zájmem spotřebitelů o kvalitu potravin. Tuto poslední probíhající etapu označujeme jako „období stabilizace“ (Zagata et al., 2020). Roku 2010 došlo ke schválení Akčního plánu rozvoje ekologického zemědělství na období 2011-2015 a Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělství začíná provádět oficiální státní kontroly ekologického zemědělství (FiBL, 2012). Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství 2011-2015 se zaměřoval na šest cílů;

1. dosáhnout podílu EZ 15 % z celkové plochy zemědělské půdy v ČR, včetně dosáhnout minimálně 20 % podílu orné půdy z celkové výměry půdy v EZ;
2. dosáhnout 3 % podílu biopotravin na celkovém množství zpracovaných potravin a zvýšit na 60 % podíl českých biopotravin na trhu s biopotravinami;
3. dosáhnout nárůst spotřeby biopotravin minimálně ročně o 20 %;
4. zvýšit důvěru spotřebitele;
5. zvýšit podíl příjmů z produkce/zpracování vůči podporám a posílení podnikatelského myšlení a konkurenceschopnosti;
6. zvýšit reálný přínos ekologického zemědělství pro životní prostředí, pro pohodu zvířat (welfare) a zdravotní stav obyvatelstva (Ministerstvo zemědělství, 2011, s. 22).

V druhém akčním plánu se nepodařilo dosáhnout většiny stanovených cílů, místo 15 % bylo dosaženo k 30. 6. 2015 12,0 % podílu EZ z celkové plochy zemědělské půdy v ČR, jedním z hlavních důvodů nedosažení 15 % podílů je uzavření vstupu pro nové žadatele u titulu EZ v rámci PRV (2007-2013) v letech 2012 až 2014, žádosti byly obnoveny až v rámci nového PRV (2014-2020) (Ministerstvo zemědělství, 2011, s. 11). Co se týká cílů v oblasti trhu s biopotravinami, zde také nedošlo k dosažení stanovených hodnot. Důvodem může být, že cíle byly nastaveny zpočátku poměrně vysoko ve srovnání s jinými zeměmi a také se nevyřešily nejčastější bariéry nákupu biopotravin, a to jejich vysoká cena v rámci maloobchodních řetězců jako hlavního místa nákupu. Důvěra v EZ a v biopotraviny se

podstatně nezvýšila, přestože podíl lidí nakupujících biopotraviny mírně vzrostl (z 37 % v roce 2010 na 41 % v roce 2014). Potraviny v biokvalitě kupuje dle průzkumu MZe pravidelně (několikrát týdně) pouze 5 % dospělých Čechů (Ministerstvo zemědělství, 2011, s. 12).

Na období 2016-2020 byl stanoven nový Akční plán pro rozvoj EZ, který navazoval na předchozí dva akční plány (AP) (Ministerstvo zemědělství, 2011, s. 11). Za své strategické cíle uvedl;

1. zvýšit hodnotu produkce ekologických farem o 15 %;
2. dosáhnout 15 % podílu ekologických ploch na celkové zemědělské půdě v ČR a 20 % podílu orné půdy z celkové výměry půdy v EZ;
3. zvýšit podíl českých biopotravin na 60 % na trhu s biopotravinami;
4. dosáhnout 3 % podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin;
5. zvýšit podíl příjmu z produkce na celkových příjmech ekofarek vůči podporám;
6. zvýšit důvěru spotřebitelů (výdaje za biopotraviny zvýšit na 600 Kč/obyvatele/rok)
7. a zajistit financování poradenství a výzkumu v ekologickém zemědělství v rozsahu odpovídajícím podílu ploch EZ na celkové zemědělské půdě (Ministerstvo zemědělství, 2016, s. 19).

Z těchto cílů byly splněny pouze dva a to; dosažení 15 % podílu ekologických ploch na celkové půdě (hodnota na konci roku 2019 byla 15,2 %) a zvýšení podílu příjmů z produkce na celkových příjmech. Některé cíle byly dosaženy pouze částečně, je tedy nutné pro naplnění cílů strategie biologické rozmanitosti a strategie F2F zajistit finanční prostředky vycházejících ze SZP EU a z národních zdrojů. Nenaplnění potenciálu ekologického zemědělství a produkce biopotravin v ČR se jeví jako podstatný důvod proč došlo k neúplnému naplnění stanovených cílů. Podnětem pro změnu může být nově schválený Evropský akční plán pro rozvoj EZ či nově schválené strategie F2F a Biodiverzity v rámci Zelené dohody pro Evropu při přípravě nové Společné zemědělské politiky (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 17).

V současnosti zemědělci v České republice hospodaří ekologicky na 15,28 % zemědělské půdy. Cílem nového Akčního plánu ČR pro rozvoj EZ v letech 2021-2027 je zvýšit podíl zemědělské půdy v EZ na 22 % do roku 2027 (Bošínová et al., 2021). S podílem 15 % se ČR zařadila mezi patnáct zemí světa s nejvyšším podílem ekologicky obhospodařovaných ploch na celkové zemědělské půdě. V rámci Evropské unie si Česká republika drží aktuálně 5. místo. Podpora ekologického zemědělství z fondů EU bude

pokračovat i nadále po roce 2020 v rámci Strategického plánu a SZP (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 8). Současný Akční plán pro rozvoj EZ si mimo jiné dal také za cíle dosáhnout 30 % podílu ekologických ploch na celkové výměře půdy, dosáhnout ve veřejném stravování 5 % podílu biopotravin a na celkové spotřebě potravin a nápojů 4 % podíl biopotravin, získat 10 % navýšení rozlohy trvalých kultur v ekologickém zemědělství a zajistit financování výzkumu a poradenství v EZ v rozsahu odpovídajícímu podílu ekologických ploch na celkové zemědělské půdě (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 21).

Trh s biopotravinami v České republice dynamicky roste. V roce 2019 spotřeba biopotravin činila 5,26 miliard korun, což v porovnání s rokem minulým byl nárůst o 19 %. Každý obyvatel tak v průměru ročně spotřebuje biopotravinu za 492 korun (SZIF, 2021). V ČR se výměra ekologicky obhospodařených ploch a počet ekofarem každoročně zvyšuje. Aktuálně zde hospodaří ekologicky 4 791 farem na celkové výměře 521 779 ha (údaje k září 2021). Celkový počet zemědělsky aktivních subjektů v ČR je 48,6 tisíc, z čehož plyne, že v režimu EZ hospodaří téměř každá desátá farma. Za posledních pět let vzrostla výměra půdy v EZ o 13 % a počet ekofarem o 21 % (MZe – Měsíc biopotravin a ekozemědělství, 2021). Obhospodařováno je ekologicky 44,2 % trvale travních porostů (TTV) a 23,7 % ovocných sadů, dále jen 6,3 % vinic a 3,6 % orné půdy (OP) (ČSÚ, 2021).

Tabulka 1. Vývoj EZ (1990-2020)

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra ploch v EZ (ha)	Podíl EZ na ZPF (%)
1990	3	480	-
1995	181	14 982	0,35
2000	563	165 699	3,86
2005	829	254 982	5,98
2010	3 517	448 202	10,55
2015	4 115	494 661	11,74
2016	4 243	506 070	12,03
2017	4 399	520 032	12,37
2018	4 606	538 223	12,80
2019	4 690	540 993	15,22
2020	4 665	543 252	15,28

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2020)

Potenciál ekologického zemědělství v oblasti produkce bioproduktů a biopotravin zatím v České republice nebyl dostatečně využit. Trvale travní porosty dominují dlouhodobě ve struktuře EZ, místo toho nárůst ploch orné půdy je pozvolný. Převážná část ekofarem hospodaří v méně příznivých podhorských a horských oblastech a specializuje se především na pastevní chov masného skotu. Klíčové pro životaschopnost ekonomiky v EZ je sdílení znalostí, usnadnění přístupu farem na trh, poradenství a odpovídající podpora ekologického zemědělství. Co se týká biopotravin, tak v ČR je stále zatím nízká jejich spotřeba, spotřebitelé stále neznají důvody, proč si vybrat právě biopotraviny a existuje nízká informovanost, což může mít za následek ztrátu důvěry spotřebitelů. Na ztrátu důvěry může mít i vliv matoucí velké množství značení potravin a log – př. označení jako „domácí“ nebo „farmářský“, které nemá žádný legislativní podklad. Neznalost a nedůvěra nejsou jedinými překážkami zvýšení spotřeby biopotravin, jako další můžeme uvést vysokou cenu biopotravin, omezený sortiment a omezenou dostupnost právě těchto potravin (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 18).

Ministerstvo zemědělství připravilo nový Strategický plán společné zemědělské politiky na období 2023-2027. Přibližně 8 miliard eur (asi 200 miliard korun) připadne na rozpočet Strategického plánu SZP z evropského a národního rozpočtu. SZP bude čerpat finance ze dvou zemědělských fondů, a to z Evropského zemědělského záručního fondu a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (Businessinfo, 2022). SZP se zaměřuje na probíhající změny klimatu, podporu evropských zemědělců a zajišťování potravinové bezpečnosti a díky tomu je nejvýznamnější politikou Evropské unie (tvoří zhruba 1/3 rozpočtu EU). Cílem této politiky je podpořit udržitelné, odolné a konkurenceschopné zemědělské odvětví, které může napomoci ke zmírnění dopadů klimatické změny a může přispět k Zelené dohodě pro Evropu, zejména pokud jde o strategii „F2F“ a strategii v oblasti biologické rozmanitosti. Nový Strategický plán SZP obsahuje ještě širší nabídku intervencí s větším důrazem na životní prostředí (ŽP) a klima, také 10 specifických cílů směřování podpor, kde největší důraz bude kladen na podporu příjmů zemědělců následovanou ochranou klimatu a ŽP. Jako „průřezový“ je vnímán desátý cíl – Znalosti a inovace, který bude uplatňován napříč všemi ostatními cíli (eAGRI, 2022).

Celková plocha ekologického zemědělství v EU se nadále zvyšuje a v roce 2020 pokrývala 14,7 milionu hektarů zemědělské půdy (Eurostat, 2023). Česká republika se v procentuálním podílu EZ na využití celkové zemědělské plochy řadí na 5. místo v EU, což můžeme vidět v Tabulce č. 2 (Eurostat, 2022).

Tabulka 2. Oblast ekologického zemědělství (% podíl na celkové zemědělské ploše) – rok 2020

Pořadí	Státy EU - 27	Podíl EZ na ZPF (%)
1.	Rakousko	25,69
2.	Estonsko	22,41
3.	Švédsko	20,31
4.	Itálie	15,96
5.	Česká republika	15,33
6.	Lotyšsko	14,79
7.	Finsko	13,93
8.	Slovensko	11,67
9.	Dánsko	11,45
10.	Slovinsko	10,29
11.	Řecko	10,15
12.	Španělsko	9,98
13.	Německo	9,59
-	Průměr Evropské unie	9,08
14.	Francie	8,71
15.	Portugalsko	8,05
16.	Litva	8,00
17.	Belgie	7,25
18.	Chorvatsko	7,21
19.	Maďarsko	6,03
20.	Lucembursko	4,63
21.	Kypr	4,37
22.	Nizozemsko	3,95
23.	Polsko	3,52
24.	Rumunsko	3,45
25.	Bulharsko	2,30
26.	Irsko	1,66
27.	Malta	0,62

Zdroj: Eurostat (2022)

3.2.1 Právní vymezení ekologického zemědělství v ČR

V České republice má ekologické zemědělství vlastní zákon – zákon č. 242/2000 o ekologickém zemědělství, který vstoupil v platnost v roce 2001. Některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství se provádějí pomocí vyhlášky č. 16/2006 Sb. (FiBL, 2012). Ekologická produkce, označování a kontroly jsou regulovány na úrovni EU od roku 1991. V EU je ekologické zemědělství a výroba regulovaná podle přísných pravidel ekologického nařízení EU. Ekologické nařízení EU má velký dopad na ekologické zemědělce, zpracovatele, obchodníky, maloobchodníky, certifikační pracovníky, výzkumné pracovníky a spotřebitele (IFOAM, 2022). Od 1. ledna 2022 je platným legislativním aktem nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/848 a nahrazuje tak nařízení Rady (ES) č. 834/2007. Jedná se o základní akt, kterým se stanoví pravidla ekologické produkce a označování ekologických produktů (Evropská komise, 2023). Další významné nařízení je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin (Úřední věstník Evropské unie, 2017).

Na základě nařízení (EU) 2018/848 přijímá komise další podrobné sekundární právní akty. Druhy vedlejších právních aktů jsou nařízení Komise v přenesené působnosti, což jsou akty s obecnou působností, které doplňují nebo pozměňují některé prvky legislativního aktu a prováděcí nařízení Komise, které se používají tam, kde jsou zapotřebí jednotné podmínky pro provádění. Seznam sekundárních aktů týkajících se EZ zahrnují čtyři hlavní oblasti: výrobu, označování, kontroly a obchod (Evropská komise, 2023).

3.3 Současné trendy a problémy

3.3.1 Systém certifikace

V Evropské unii musí ekologicky vyrobené potraviny splňovat předem definované normy, aby mohly být označeny a prodávány jako „ekologické“ (Janssen & Hamm, 2011). Certifikace ekologického zemědělství v Evropě zaručuje ochranu klimatu a ŽP, zachování úrodnosti půdy a biologické rozmanitosti, respektování přírodních cyklů a dobrých životních podmínek zvířat, absenci použití chemických a syntetických produktů, nepřítomnost GMO a transparentní označování pro spotřebitele (Ecocert, 2023). Certifikace může být, ale také překážkou pro mnoho drobných chovatelů, kteří jí považují za příliš drahou, byrokratickou,

časově náročnou anebo z nějakého důvodu nepraktickou (Arbenz et al., 2015). V České republice musí být biopotraviny vyprodukované na tomto území označené jak národním logem (biozebrou), tak i evropským logem (eAGRI, 2022).

Logo Evropské unie zobrazuje ucelenou vizuální identitu ekologickým produktům, které se produkují v EU (Evropská komise, 2023). Od července 2010 musí nést všechny balené ekologické produkty vyrobené v EU toto logo povinně (Janssen & Hamm, 2011). Ekologické logo a systém označování slouží jako známka jistoty pro spotřebitele, který si může být jistý, že produkty označené jako ekologické jsou skutečně vyrobeny v souladu s požadavky nařízení EU o EZ a v případě dovážených produktů jsou produkty podle rovnocenných nebo stejných předpisů. Logo EU používané k označení ekologických produktů kombinuje dva známé symboly: evropskou vlajku (ta je od roku 1986 oficiálním znakem Evropské unie) a list, který symbolizuje přírodu a myšlenku udržitelného růstu. Bio certifikace potvrzuje, že ekologické produkty splňují zásady zpracování biopotravin a splňují požadavky nařízení (EU) 2018/848. Před tím, než produkt získá značku ekologické produkce, prochází zemědělský podnik, kde se vyrábí, inspekcí, kterou provádí certifikační orgán (Ecoeuropa, 2022). Vedle loga musí být také uveden číselný kód kontrolní organizace a místo, kde zemědělské suroviny byly vyprodukovány (eAGRI, 2022). Logo Společenství musí být použito na etiketách balených bioproduktů komercializovaných jako bio podle příslušných zákonů a nařízení EU s >95 % ekologických složek a pro zbývajících 5 % dodržují další přísné podmínky. Dále musí být na viditelném místě, čitelné a nesmazatelné (Ecoeuropa, 2022). Dobrovolně lze logo použít pro označování produktů dovážených ze třetích zemí, v reklamě na bioprodukty, u nebalených ekologických produktů a u produktů, které byly dovozeny a jsou v souladu s pravidly EU (Evropská komise, 2023).

Co se týče dovozu bioproduktů, tak také musí splňovat normy rovnocenné těm, které platí pro zboží vyrobené v EU. Všechny ekologické produkty dovážené do EU musí mít příslušný elektronický certifikát o kontrole (e-COI). Ty jsou spravovány prostřednictvím Trade Control and Expert System (TRACES) (Evropská komise, 2023).

Obrázek 1. Logo EU pro ekologické produkty

Zdroj: Evropská komise (2023)

Biopotraviny se vyznačují tím, že proces výroby a zpracování je přísně specifikován právními normami, proces výroby je pod dohledem v souladu s konceptem „F2F“ a za jakostní parametry vyráběných potravin odpovídá výrobce a certifikační orgán (Ecoeuropa, 2022). Co se týká uvádění loga, tak logo nesmí být menší než 13,5 mm na 9 mm (pokud se jedná o velmi malé balení je povoleno 9 mm na 6 mm). Zobrazení musí být stále v kombinaci zelené a bílé barvy (přípustná změna je u použití jednobarevných tiskáren). A v neposlední řadě logo nemůže být stylizováno (Evropská komise, 2023).

Řady vládních i soukromých log pro bioprodukty se vyskytují v celé Evropě. Termín „soukromá loga“ zahrnují loga farmářských sdružení, jejich zastřešujících organizací, certifikačních orgánů a dalších. Použití dalších ekologických log vedle povinného loga EU se zdá rozumné, pokud spotřebitelé spojí s dodatečným logem přidanou hodnotu, např. přísnější normy, vyšší zabezpečení potravin nebo jakýkoli jiný vnímaný kvalitativní aspekt. Na evropském trhu s biopotravinami se v současnosti nachází mnoho různých ekologických certifikačních systémů s vlastními logy. V České republice musí být výrobek certifikován příslušným českým kontrolním orgánem, aby mohl nést české státní logo (zákon o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb.) (Janssen & Hamm, 2011). V ČR existuje povinné národní ekologické logo, tzv. „Biozebra“. Je ve vlastnictví Ministerstva zemědělství a musí být používána, pokud jsou biopotraviny vyráběny (i přebaleny do spotřebitelského balení) nebo certifikovány v ČR (FiBL, 2018). Tento znak zobrazený na Obrázku 2 se používá jako

celostátní ochranná známka pro biopotraviny a musí je nést nejen biopotraviny, ale všechny bioprodukty vyrobené v ČR. Je také nutné, aby na obalu byl umístěn číselný kód kontrolní organizace: CZ-BIO-xxx (eAGRI, 2022).

Obrázek 2. České značení pro biopotraviny (tzv. biozebra)

Zdroj: eAGRI (2022)

Pokud bioproduktu chybí obal, jako je tomu např. u zeleniny a ovoce, tak prodejce této potraviny prokazuje jejich původ certifikátem, který předkládá na vyžádání. Tyto dokumenty v tuzemsku vydávají státem prověřené organizace, kterými jsou; KEZ o.p.s., ABCert, Biokont a Bureau Veritas (SZIF, 2023).

Ekonomické zdůvodnění ekologického certifikačního značení úzce souvisí s vlastnostmi, které činí produkt ekologickým. Bioprodukty se vyznačují zvláštními principy výroby a zpracování, které si spotřebitelé nemohou ověřit ani během nákupu, ani po spotřebě produktu (Janssen & Hamm, 2011). V informační ekonomice se jako důvěryhodné zboží označují produkty s atributy, které si spotřebitel nemůže ověřit. Důvěra spotřebitelů v integritu produktu je proto kritickým problémem pro důvěryhodné zboží, aby mohlo úspěšně konkurovat na trhu, zejména pokud je atribut důvěryhodnosti doprovázen cenovou přírůžkou jako v případě biopotravin (Janssen & Hamm, 2011; Jahn et al., 2005). Bio loga hrají hlavní roli při informování spotřebitelů o tom, že produkt je „ekologický“. Opakovaně se však očekávání spotřebitelů nenaplnila; zejména v mnoha zemích došlo k potravinovým skandálům, kdy produkty prodávané jako ekologické nebyly vyrobeny v souladu s ekologickými normami. Ačkoli se medializované skandály související s biopotravinami přímo týkaly extrémně malého procenta objemu trhu s bioprodukty, měly tyto skandály mnohem širší politický a tržní dopad (Dabbert et al., 2014). Úspěch certifikačního systému,

jako je certifikace biopotravin, tedy do značné míry závisí na úrovni důvěry spotřebitelů v tento systém (Janssen & Hamm, 2011).

3.3.1.1 Registrace subjektů v EZ

Všichni výrobci, zpracovatelé nebo obchodníci, kteří chtějí uvádět své potraviny na trh jako ekologické, se musí zaregistrovat na Ministerstvu zemědělství a u kontrolního systému EZ (Evropská komise, 2023). Nevztahuje se to na maloobchody, které pouze prodávají biopotraviny ve spotřebitelském balení finálnímu spotřebiteli a na veřejné stravování, ty certifikují kontrolní organizace v rámci svých soukromých standardů. Registraci však podléhá internetový obchod s potravinami (e-shopy) (eAGRI, 2023).

S vybranou kontrolní organizací (KEZ o.p.s., ABCERT AG, Biokont CZ, Bureau Verita Czech Republic), která je pověřena ministerstvem výkonem kontroly a certifikace v EZ, musí mít každá osoba podnikající v ekologickém zemědělství uzavřenou platnou smlouvu. Žadatel si zvolí jednu z pověřených kontrolních organizací, která u něj provede vstupní kontrolu a poté na základě výsledků kontroly a uzavřené smlouvy, může podat zájemce písemně žádost o registraci na MZe (eAGRI, 2023).

Než své produkty začnou ekologické farmy označovat jako bioprodukty, musejí nejprve projít přechodným obdobím, které začíná dnem doručení žádosti o registraci na MZe (Dvorský & Urban, 2014, s. 20). Tento proces se nazývá „přechod na ekologickou produkci“, kdy během tohoto období se sice používají metody ekologické produkce, ale své produkty jako ekologické prodávat nemohou. Délka přechodného období závisí na druhu ekologického produktu (Evropská komise, 2023). Dva roky u orné půdy a travních porostů a tři roky jsou pro vinice, chmelnice a ovocné sady. Zvířata přivedená do podniku z konvenčního zemědělství pro účely plemenitby, se považují za ekologická, pokud jsou chována v režimu EZ po dobu;

- dvanácti měsíců, což platí pro chov skotu, koní, včetně buvolu domácího a bizonů;
- šesti měsíců, to se vztahuje na malé přežvýkavce, prasata a zvířata chovaná na mléko (lhůta tedy platí pouze na to mléko, nikoli na maso mléčného druhu);
- deseti týdnů, jenž spadá na drůbež chovanou pro maso;
- šesti týdnů, určená pro drůbež k produkci vajec (eAGRI, 2023).

Toto období může být často pro ekologické zemědělské podniky obtížné, jelikož ekologické metody vedou často k nižším výnosům. Evropská unie a země EU právě z tohoto

důvodu nabízejí různá podpůrná opatření, které mají napomoci zemědělcům se zahájením ekologické produkce (Evropská komise, 2023).

Registraci ministerstvo zruší na vlastní písemnou žádost osoby podnikající v EZ, doručenou na ministerstvo nebo z moci úřední a to:

- pokud výrobce biopotravin a ekologických krmiv nebo dodavatel ekologických krmiv či rozmnožovacího materiálu nezíská alespoň jeden certifikát do dvou let od registrace (eAGRI, 2023);
- pokud dojde k opakovanému porušení požadavků stanovených zákonem o EZ a předpisy EU (eAGRI, 2023; Dvorský & Urban, 2014, s. 20);
- pokud subjekt nebude mít více než 30 dní smlouvu s žádným kontrolním orgánem;
- pokud ekopodnikatel (zemědělec) neobdrží alespoň jeden certifikát do jednoho roku od ukončení období přechodu na ekologickou produkci a vždy alespoň další jeden certifikát v každém následujícím kalendářním roce (eAGRI, 2023).

Registrace podnikající osoby v ES také může zaniknout, a to z důvodu, kdy tato osoba zemřela, zanikla nebo pokud došlo k přechodu či převodu ekofarmy na jinou osobu a osoba podnikající v EZ již dále nehospodaří (eAGRI, 2023).

3.3.1.2 Kontrola a vymáhání

Ekologický kontrolní režim má řadu různých účelů: zajišťuje ekologickou integritu podle ekologických předpisů, podporuje obecné kontroly potravin a krmiv a dohlíží na požadavky programu rozvoje venkova v menší míře. Celková odpovědnost za ekologické kontrolní činnosti spočívá na příslušných orgánech, které jsou podřízeny jednotce ekologického zemědělství GŘ AGRI (Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova). Odpovědnost za dohled nad agroenvironmentálními programy leží na orgánech odpovědných za programy rozvoje venkova a také na GŘ AGRI. Za všeobecnou kontrolu potravin a krmiv odpovídá GŘ SANCO (Generální ředitelství pro zdraví a spotřebitele) a příslušná ministerstva členských států, které jsou rovněž zodpovědná za zákony o označování potravin (Padel et al., 2010, str. 53).

Konečnou odpovědnost za dodržování pravidel EU týkajících se ekologické produkce nese v každé zemi EU jmenovaný „příslušný orgán“ – jedná se obvykle buďto o MZe nebo o ministerstvo zdravotnictví (Evropská komise, 2023). Členské státy EU se mohou rozhodnout ustavit certifikační a kontrolní systém jako soukromý, veřejný anebo jako smíšený systém se soukromými kontrolními subjekty a veřejnými orgány. Tyto státy musí

určit buďto jeden nebo i více příslušných orgánů odpovědných za schvalování kontrolních subjektů a dohled nad nimi a za případné uplatňování donucovacích opatření (včetně sankcí). Soukromé kontrolní orgány musí být akreditovány v souladu s nejnovější verzí normy oproti tomu orgány veřejné kontroly akreditovány být nemusí (European Court of Auditors, 2019). Zprávu o výsledcích kontrol provedených u ekologických hospodářských subjektů a o opatření přijatých v případě nesouladu pak jednou ročně podávají členské státy Evropské komisi (Evropská komise, 2023). Kontrolován je celý proces od zemědělského podniku přes výrobu, balení, distribuci až po obchod (eAGRI, 2023). Kontrolním postupům rovněž podléhají importované ekologické potraviny i oni musí být vyrobeny a odeslány v souladu s ekologickými zásadami a normami, které jsou rovnocenné pravidlům EU (Evropská komise, 2023).

Certifikovaná farma podléhá pravidelným kontrolám. Zemědělec musí očekávat dva typy návštěv inspektorů: každoroční úplnou kontrolu a namátkové kontroly. Namátkové kontroly mohou být ohlášené a neohlášené (Dvorský & Urban, 2014, s. 23). Během inspekce je přítomen majitel farmy nebo jeho zástupce, inspektor a někdy doprovázející auditoři či učni. Podle výrobního zaměření kontrolované osoby se liší obsah kontroly. Kontroly můžeme rozdělit obecně na fyzickou a administrativní. Při fyzické kontrole dochází k ověřování stavu zvířat a pozemků, kontrole rostlinné výroby a kontrolují se prostory skladování (Ministerstvo vnitra, 2023). Dochází také k odběru vzorků konečných produktů, sklizených produktů, listů nebo půdy za účelem testování použití nepovolených látek (European Court of Auditors, 2019, s. 9). Veškeré povinné evidence (záznamy o používání hnojiv, veterinární záznamy, evidence pozemků a zvířat apod.) jsou kontrolovány při administrativní kontrole (Ministerstvo vnitra, 2023). Hospodářské subjekty hradí certifikáty vydané kontrolními orgány (European Court of Auditors, 2019, s. 9).

V České republice MZe pověřuje čtyři soukromé kontrolní a certifikační organizace na základě zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství (eAGRI, 2023). Ty přímo kontrolují dodržování příslušných právních předpisů. Pověřenými organizacemi jsou:

- KEZ o.p.s., kód CZ-BIO-001,
- ABCERT AG, organizační složka, kód CZ-BIO-002,
- Biokont CZ, s.r.o., kód CZ-BIO-003,
- BUREAU VERITAS CZECH REPUBLIC, spol. s r.o., kód CZ-BIO-004 (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47).

Minimálně tedy jednou ročně je každý subjekt podnikající v EZ podroben komplexní ohlášené kontrole. Od roku 2014 musí proběhnout minimálně 10 % neohlášených inspekcí klientů a u alespoň 5 % podniků kontrolní organizace je povinna odebrat kontrolní vzorek půdy, biopotravin, rostlin a bioproduktů k analýze na obsah reziduí – na možné použití nepovolených látek (eAGRI, 2023; Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47). V důsledku pandemie COVID-19 bylo vydáno nové nařízení Komise (EU) 2020/977, které pomohlo snížit minimální počet analyzovaných vzorků na 2 % a minimální počet namátkových kontrol na 5 % z celkového počtu kontrolovaných subjektů (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47). V České republice je kontrolní síť ekologické produkce na velmi vysoké úrovni a spadá k nejúčinnějším v Evropě. Provedeno je v průměru téměř 6 tisíc kontrol ročně. Počet pokut za rok a odepraných certifikátů se pohybuje kolem dvaceti. Díky tomu si bioprodukty na pultech českých obchodů zaslouží vysokou důvěru spotřebitelů (eAGRI, 2023).

Státní dozorové orgány mohou také provádět kontroly (Ministerstvo vnitra, 2023). Od roku 2010 je Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) pověřen prováděním úředních kontrol v EZ (ÚKZÚZ, 2023). ÚKZÚZ ověřuje dodržování právních předpisů, které se týkají pravidel o zdraví zvířat, dobrých životních podmínkách zvířat, krmiv a potravin. Namátkové kontroly u ekologických subjektů se vykonávají buď na vyžádání ze strany MZe nebo na výsledcích rizikové analýzy (eAGRI, 2023). V roce 2020 ÚKZÚZ provedl u 162 subjektů úřední kontrolu ekologického zemědělství, jednalo se o 168 kontrol. U třech kontrolovaných podniků bylo zjištěno porušení pravidel ekologické produkce (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47). Dále státní kontrolu může provádět Státní veterinární správa (SVS), která ze zákona vykonává dozor nad zdravím zvířat, nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, nad tím, aby zvířata nebyla týrána a dbá nad ochranou našeho území před možným zavlečením nebezpečných nákaz (eAGRI, 2023). Celkem 27 úředních kontrol uskutečnila SVS za rok 2020 a u žádné kontroly nebylo zjištěno porušení legislativy (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47). Státní kontrolu také vykonává Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI). Úlohou SZPI je dodržování národního a evropského potravinového práva v ČR. Především dochází ke kontrole bezpečnosti, jakosti a správného označování potravin. V EU jsou kontrolní úřady propojeny Systémem rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF), kdy SZPI je českým národním kontaktním místem (SZPI, 2023). SZPI provedla v roce 2020 179 kontrolních vstupů při kontrolách ekologické produkce (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 47).

3.3.2 Podíl ekologicky obhospodařené půdy v České republice

Plocha využívaná pro ekologickou zemědělskou produkci se v Evropské unii stále zvětšuje. V roce 2020 pokrývala 14,7 milionu hektarů, což je nárůst o 56 % od roku 2012. V roce 2020 celková ekologická plocha v EU odpovídala 9,1 % z celkové využívané zemědělské plochy (Eurostat, 2022). Dva české regiony v roce 2016 patřily k evropským oblastem, které mají nejvyšší podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy. V rakouském Salzburgu zaznamenali v roce 2016 statiči nejvyšší podíl EZ, ve kterém bylo více než polovina (52 %) celkové zemědělské plochy využita pro ekologické zemědělství. Hned za ním je region Severozápad v ČR, ve kterém 30 % celkové zemědělské půdy bylo využito pro EZ. Moravskoslezsko se zařadilo na osmé místo nejekologičtějšího regionu s 25 % (ČSÚ, 2017).

Česká republika náleží s aktuálním podílem 15 % celkové zemědělské půdy v EZ mezi patnáct zemí světa s nejvyšším podílem ekologicky obhospodařených ploch na celkové zemědělské půdě. Aktuálně se v rámci EU drží na 5. místě (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 8). Přestože došlo od roku 2016 v ČR k oživení růstu ploch v ekologickém zemědělství, tento nárůst je přesto jedním z nejnižších v rámci EU (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 8). V ČR z pohledu užití půdy v EZ stále dominují trvalé travní porosty (v roce 2020 s podílem 82 % na celkové výměře ekologicky obhospodařené půdě) (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 8). V ČR se 90 % ekologicky obhospodařených ploch nachází v horských a podhorských méně příznivých oblastech a v ekologickém režimu je více než 40 % chráněných oblastí. Z tohoto důvodu struktura půdy v EZ odpovídá struktuře oblastí, ve kterých je EZ nejvíce rozvinuto (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 9).

Tabulka 3. Vývoj struktury půdního fondu v EZ ČR (2010-2020) (ha)

Užití půdy	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Orná půdy	54 717	64 529	66 386	71 515	80 939	90 530	93 701
Trvalé travní porosty	369 057	407 448	418 255	427 717	435 287	443 985	443 262
Trvalé kultury (sady, vinnice, chmelnice)	5 939	6 839	6 149	6 205	6 164	6 265	6 070
Ostatní plochy	18 054	15 845	15 279	14 595	15 834	214	218
Celková plocha	447 767	494 661	506 070	520 032	538 223	540 993	543 252

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2020)

Tabulka 4. Procentní srovnání půdního fondu v EZ (2010-2020) (%)

Užití půdy	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Orná půdy	12,22	13,05	13,12	13,75	15,04	16,73	17,25
Trvalé travní porosty	82,42	82,37	82,65	82,25	80,87	82,07	81,59
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	1,33	1,38	1,22	1,19	1,15	1,16	1,12
Ostatní plochy	4,03	3,20	3,02	2,81	2,94	0,04	0,04
Celková plocha	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: Ministerstvo zemědělství (2020)

Důvod poklesu „ostatních ploch“ v roce 2019 je úprava metodiky, ve které nejsou již započítávány plochy mimo LPIS⁴ (Ministerstvo zemědělství 2020, s. 9). V posledních letech je patrný pozitivní trend nárůstu ploch orné půdy. Historicky nejvyššího podílu orné půdy v rámci ploch EZ bylo dosaženo v roce 2020, kdy činila 17,2 % na celkové výměře v EZ (ÚZEI, 2021). K 21.2. 2023 se orná půda v EZ zvýšila na 18,33 % a přesáhla 100 tisíc ha (eAGRI, 2023). Přesto však Česká republika zaostává nad ostatními zeměmi EU se svým podílem orné půdy na celkové výměře. Nový Akční plán ČR si dává za cíl dosáhnout 30 % podílu orné půdy na celkové výměře v EZ do roku 2027 (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 21, 43).

Z plánu MZe vyplývá, že do roku 2027 by měla téměř čtvrtina zemědělské půdy ČR být v režimu EZ. Cílem je zvýšit plochu zemědělské půdy obhospodařované ekologicky na 22 % z dosavadních 15 %, takto je stanoveno v novém Akčním plánu ČR pro rozvoj EZ v letech 2021-2027 (eAGRI, 2021).

3.3.3 Spotřeba biopotravin v ČR

Do dnešního data neexistuje přesný seznam vlastností, které by mohly obecně popsat bio spotřebitele, jelikož preference bioproduktů před konvenčními produkty závisí na mnoha individuálních faktorech. Při nákupu bioproduktů lze sledovat vliv věku, pohlaví, příjmu, úrovně vzdělání a přítomnosti dětí v domácnosti (Sharma & Singhvi, 2018). Ve vztahu

⁴ registr zemědělské půdy (SZIF, 2023).

k příjmu, který byl shledán jako významný faktor, můžeme spotřebitele biopotravin zařadit do vyšší střední třídy s vysokým rodinným příjmem (Urban & Husák, 2021; Rodríguez-Bermúdez et al., 2020). Několik studií také ukazují, že egocentrické hodnoty (jako je zdraví, chuť či potěšení) ovlivňují nákup ekologických produktů, více než altruistické hodnoty (jako jsou dobré životní podmínky zvířat nebo dopad na ŽP) (Urban & Husák, 2021; Aertsens et al., 2009). Přestože existují pouze omezené vědecké studie zaměřené na skutečnost, že bioprodukty jsou zdravější, spotřebitelé je vnímají jako „zdravější“ produkty (Urban & Husák, 2021; Gustavsen & Hegnes, 2020; Zagata 2014). Podle Zagaty (2014) čeští spotřebitelé vnímají biopotraviny také jako zdraví prospěšné potraviny „bez chemie“. Vztah mezi kvalitou produktu a cenou je dalším důležitým faktorem v očích spotřebitelů. Vyšší cena bioproduktů hraje důležitou roli v jejich spotřebě a je také jednou z bariér při výběru mezi konvenčními produkty a bioprodukty (Rodríguez-Bermúdez et al., 2020). Srovnání cen v několika obchodních řetězcích ukázalo, že bioprodukty jsou mnohem dražší než konvenční produkty, kromě mléka a mléčných výrobků, kde rozdíl nebyl tak markantní (Zámková et al., 2021). Na druhou stranu jsou spotřebitelé ochotni zaplatit vyšší cenu, protože jsou tyto produkty vnímány jako zdravější, kvalitnější, bezpečnější, a proto jim důvěřují více než konvenčním produktům (Urban & Husák, 2021; Rodríguez-Bermúdez et al., 2020). Vzdělanost také ovlivňuje postoj k bioproduktům, pokud spotřebitelé mají více znalostí o původu a vlastnostech produktů, budou preferovat nákup bioproduktů (Urban & Husák, 2021).

Zvýšená popularita biopotravin je jedním z pozoruhodných úspěchů ekologického hnutí (Zagata, 2014). Spotřebitelé v EU stále více věnují pozornost výběru potravin s ohledem na udržitelnost a ukazují stále větší preference biopotravin před konvenčně pěstovanými potravinami. Evropský trh s bioprodukty vzrostl v roce 2021 o téměř 4 % a dosáhl dalšího maxima 54,5 miliardy eur (FiBL, 2023). V první dekádě 20. století měl biotrž v ČR menší význam, přičemž v letech 2019 dosáhla jeho hodnota 3,33 mld. Kč (Zámková et al., 2021). Z výzkumné studie Zámkové a kol. (2021) vyplývá, že kvalita bioproduktů byla nejdůležitějším faktorem při nákupu biopotravin. Mezi méně důležité aspekty patřila cena, vzhled a dostupnost biopotravin. V České republice zákazníci nejvíce preferují velké obchody (obchodními domy a supermarkety) před malými (Zámková et al., 2021).

Trh s biopotravinami v ČR v posledních letech výrazně roste (eAGRI, 2022). Celková spotřeba biopotravin (včetně dovozu) byla v roce 2020 5,99 miliardy korun (jedná se o 14 % nárůst od roku 2019) a vývoz vzrostl na zhruba 3,43 miliard korun (v roce 2019

se jednalo o 3 miliardy korun) (ÚZEI, 2022, s. 10). V roce 2021 došlo k nárůstu spotřeby biopotravin o pouze 2,8 % na 6,15 miliard korun a vývoz vzrostl na 4,07 miliard korun. Obrat českých subjektů na trhu s biopotravinami činil v roce 2021 přibližně 10,22 miliard korun (v roce 2020 to bylo přibližně 9,41 miliardy korun), z celkové spotřeby biopotravin představoval obrat v maloobchodě 4,3 miliardy korun, prodej prostřednictvím e-shopů činili 1,3 miliardy korun, obrat přímého prodeje dosáhl 330 milionu korun a ve veřejném stravování poklesl meziroční obrat na 184 mil. korun. Na maloobchodním obratu se biopotraviny z dovozu v roce 2021 podílely 59 % (ÚZEI, 2023, s. 9).

Průměrná roční spotřeba na obyvatele činila 585 62 Kč, což je o 23 korun více než v předešlém roce a o 93 korun více než v roce 2019. Podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů byl na úrovni 1,6 % (ÚZEI, 2023, s. 9). V EU mělo nejvyšší podíl biopotravin na celkovém trhu s potravinami v dané zemi Dánsko s podílem 13 %, zatímco nejnižší podíl v roce 2019 mělo Portugalsko a Slovensko, který má podíl pouze 0,2 % na celkovém trhu s potravinami v dané zemi (ČSAS, 2021). Čeští spotřebitelé nejvíce nakoupili biopotravin v maloobchodních řetězcích – supermarketech a hypermarketech (33 %, 2 mld. Kč), dále prostřednictvím e-shopů (21 %, 1,3 mld. Kč), drogerií (17 % 1 mld. Kč) a specializovaných prodejen zdravé výživy a biopotravin (15 % 785 mil. Kč). Díky situaci související s pandemií COVID 19, lidé využívali ve zvýšené míře nákup potravin prostřednictvím e-shopů, zatímco sektor gastronomie zaznamenal pokles odbytu biopotravin (eAGRI, 2022). Češi nejčastěji nakupují biopotraviny kategorie „Ostatní zpracované potraviny“ (39 % podíl), ve které byla více než tři čtvrtina této kategorie tvořena ostatními zpracovanými biopotravinami, kávou a čaji, hotovými pokrmy (vč. dětské výživy) a doplňky stravy. Na druhém místě se umístila kategorie „Ovoce a zelenina“ (vzrostla v roce 2021 na 21 %, v roce 2020 se jednalo o 17 %) následovaná kategorií „Mléko a mléčné výrobky“ (16 %) (ÚZEI, 2023, s. 9).

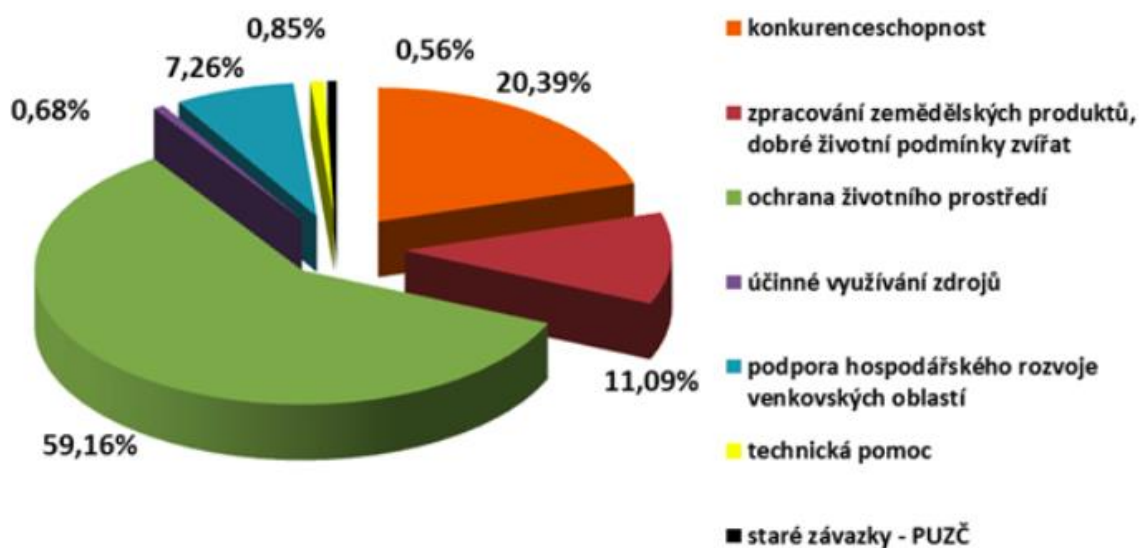
Co se týká výrobců biopotravin, ke konci roku 2020 bylo v České republice registrováno 865 výrobců biopotravin, jedná se o 5 % meziroční navýšení a stabilní trend růstu (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 33). Na konci roku 2021 se zvýšil počet registrovaných výrobců biopotravin na 944, což představuje nárůst o 9,1 % oproti roku 2020. Nově zaregistrovaných subjektů během roku 2021 bylo 130, zatímco 51 subjektů svoji činnost ukončilo. Z celkového počtu 944 subjektů jich zhruba 29 % svou činnost v roce 2021 ve skutečnosti vůbec neprovozovalo z důvodu nedostatku zakázek. Celkový obrat výrobců biopotravin dosáhl v roce 2021 5,418 miliard korun, což představuje nárůst o 3,2 % oproti

loňskému roku, avšak v tomto obratu jsou zahrnuty i obraty společností, které nakoupené bioprodukty přebalují do spotřebitelského balení (ÚZEI, 2023, s. 10). K nejčastěji provozovaným činnostem patřilo zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků, zpracování a konzervování ovoce a zeleniny, výroba mléčných výrobků a výroba vína z vinných hroznů (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 33). Výrobci k prodeji biopotravin nejčastěji využívali maloobchodní řetězce (27 %), velkoobchody (18 %) a specializované prodejny zdravé výživy a biopotravin (16 %). Dále výrobci distribuovali 28 % objemu biopotravin prostřednictvím přímého prodeje a e-shopů, ostatních typů prodejen, v lékárnách či gastronomii (ÚZEI, 2023, s. 10). Do zahraničí čeští výrobci vyvezli biopotravin za cca 2 547 mil. a směřují převážně do zemí EU, přičemž největší objem biopotravin byl vyvezen do zemí EU nesousedících s ČR (ÚZEI, 2022, s. 11). Hlavními obchodními partnery zůstávají nadále Německo a Slovensko (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 33).

3.3.4 Podpora ekologického zemědělství

Podpora zakládání ekologických farem byla poprvé zpřístupněna již v letech 1990-1992. Státní podpora EZ byla poté obnovena až v roce 1998. Do roku 2003 byla poskytována na základě nařízení vlády, kterým byly stanoveny programy na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství. Od roku 2004 je podpora EZ poskytována v rámci agroenvironmentálních opatření programu rozvoje venkova EU (FiBL, 2012). V členských zemích Evropské unie jsou podmínky finanční státní podpory upraveny tzv. programovým dokumentem na sedmileté období. V České republice se jednalo o Horizontální rozvoj venkova (2004-2006), Program rozvoje venkova PRV (2007-2013) a PRV (2014-2020) (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 40). Díky PRV poputuje do českého zemědělství v příštích letech téměř 3,5 miliardy EUR (cca 96 miliard korun), z toho 2,3 miliardy EUR bude z unijních zdrojů a 1,2 miliardy EUR z českého rozpočtu (eAGRI, 2023).

Obrázek 3. Prerozdelení finanční prostředků PRV do jednotlivých oblastí (vyjádřeno v %)

Zdroj: SZIF (2023)

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV) a vnitrostátní rozpočty spolufinancují celostátní a regionální programy rozvoje venkova, které provádějí země EU. Na programové období 2014-2020 dosáhl rozpočet EZFRV přibližně 100 miliard eur. Programy rozvoje venkova byly podmíněně prodlouženy ještě na roky 2021 a 2022 dle nařízení o přechodných ustanoveních v oblasti SZP (přijaté v prosinci 2020). Během tohoto období bude na PRV poskytnuto 26,9 miliardy eur, a to z rozpočtu EZFRV na období 2021-2027. Další 8,1 miliardy eur poputuje z nástroje NextGenerationEU na podporu oživení po pandemii. Mnoho projektů a režimů zahrnutých v PRV tak díky tomuto prodloužení bude pokračovat až do konce roku 2025. Všechna nová opatření v oblasti rozvoje venkova však budou počínaje rokem 2023 začleněna do vnitrostátních Strategických plánů Společné zemědělské politiky (SP SZP) (Evropská komise, 2023).

V SZP pro rok 2023-2027 došlo ke sloučení poskytovaných podpor do jediného SP SZP, podle kterého budou poskytovány přímé platby, sektorové intervence a podpory pro rozvoj venkova. Celkový rozpočet na SP SZP je cca 8 mld. Eur, na oblast přímé platby je pouze z EZZF rozpočet 4,1 mld. Eur a na oblast rozvoj venkova 3,7 mld. Eur s kofinancováním ze státního rozpočtu (eAgri, 2023). Nová SZP se zaměřuje na podporu hospodaření s ohledem na přírodu a snaží se docílit toho, aby se evropské zemědělství rozvíjelo tak, aby zajistilo obyvatelům dostatek zdravých potravin, pečovalo o přírodu a pomáhalo zároveň zvýšit konkurenceschopnost zemědělců (KIS Ústecký kraj, 2023).

Opatření Ekologické zemědělství se v SZP 2023-2027 nachází v rozvoji venkova a spadá do plošných intervencí a intervencí cílených na chov hospodářských zvířat (označované také jako neprojektové intervence) (eAgri, 2023). Toto dotační opatření podporuje systémy hospodaření šetrné k ŽP a cílem je navýšit podíl EZ na výměře zemědělské půdy obhospodařované v EZ a v režimu přechodného období. Opatření je realizováno formou pětiletých závazků a žadatelem musí být zemědělský podnikatel a registrovaný ekologický podnikatel. Dále musí mít zařazeno min. 0,5 ha zemědělské půdy evidované v LPIS, dodržovat minimální požadavky na přípravky na ochranu rostlin a hnojiva, dodržovat pravidla podmíněnosti a je povinen se alespoň jednou za dobu závazku zúčastnit školení o vhodných praktikách EZ. Kulturami, kterou jsou způsobilé pro poskytnutí dotace v rámci EZ jsou trvalé travní porosty, ornou půdu a trvalou kulturu. K získání dotace na TTP musí ekofarmáři dodržovat podmínky minimální intenzity chovu hospodářských zvířat, a to každodenně v období od 1.6. do 30.9. každý rok. Dále je podmínkou údržba travního porostu sečením, pastvou a likvidací nedopasků. Dotace na ornou půdu se vztahují na pěstování zeleniny a speciálních bylin (nově budou do tohoto titulu zařazeno pěstování konzumních brambor), pěstování trav na semeno, pěstování víceletých píceňin (jedná se o nový titul), pěstování ostatních plodin, pěstování jahodníků a na travní porost na orné půdě. Co se týká trvalé kultury, tam se dotace poskytují na ovocné sady intenzivní a ostatní, vinice a chmelnice. Každá sekce zvlášť má speciální podmínky, které musí ekologické zemědělské subjekty dodržovat (eAGRI, 2023).

Tabulka 5. Procentní srovnání půdního fondu v EZ (2010-2020) (%)

Druh zemědělské kultury	Hospodaření	Výše sazby v EUR/ha	
		Přechodné období	Ekologická produkce
TTP	Trvalý travní porost	106	100
Orná půda	Pěstování zeleniny, speciálních bylin nad 6 ha celkové výměry	660	638
	Pěstování zeleniny, speciálních bylin do 6 ha celkové výměry	680	660
	Pěstování víceletých píceňin	137	120
	Pěstování trav na semeno	137	120
	Pěstování ostatních plodin	323	239
	Pěstování jahodníku	660	638
	Travní porost na orné půdě	137	120
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	896	850
	Ovocný sad – ostatní	536	510
	Vinice	900	847
	Chmelnice	900	847

Zdroj: SZIF (2023)

V rámci SZP jsou dotace z EU poskytovány z Evropského zemědělského záručního fondu (EZZF) a z EZFRV. Akreditovanou platební agenturou je Státní zemědělský intervenční fond (SZIF), jedná se o zprostředkovatele finanční podpory z EU a národních zdrojů pro provádění opatření SZP. SZIF náleží do působnosti MZe, jedná se o právnickou osobu se sídlem v Praze, která administruje a kontroluje následující platby; přímé platby, národní dotace, PRV (2007-2013/2014-2020), Společná organizace trhu, Operační program Rybářství a značky kvalitních potravin. Pomocí formuláře – Jednotná žádost, může zemědělský subjekt zažádat o dotaci v rámci přímých plateb a neprojektových opatření Rozvoje venkova hned na několik opatření najednou. Přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařené plochy, jsou pilířem poskytovaných finančních podpor a představují největší podíl vyplácených dotací v zemědělství. Tyto platby jsou zaměřeny především na generační obměnu na venkově prostřednictvím podpor pro mladé zemědělce, šetrný přístup k ŽP a na podporu odvětví či regionů čelících určitým

obtížím nebo z důvodu jejich důležitosti z hospodářského, sociálního a environmentálního hlediska (SZIF, 2023). Ekologičtí zemědělci mají automatický nárok na ekologické platby (ekologizace). Jedná se o typ přímé platby, která slouží k tomu, aby povzbudila zemědělce k rozhodnutí, která jsou ohleduplná k ŽP. Automatická platba pro ekologické zemědělce odráží přínos EZ na životním prostředí. Ekologické platby mohou zemědělci čerpat za předpokladu, že dodržují postupy, které jsou příznivé pro ŽP. Jedná se o diverzifikaci plodin, udržování TTP a vyčlenění 5 % orné půdy na oblasti prospěšné pro biologickou rozmanitost. Tato pravidla se nevztahují na zemědělce, kteří jsou v režimu „pro malé zemědělce“ (Evropská komise, 2023).

SZIF v roce 2023 začal vydávat rozhodnutí na podporu Ekologického zemědělství v rámci PRV. Přes 1 200 zemědělců si zažádalo o dotaci na opatření Ekologické zemědělství a skoro 4 000 žádostí bylo na opatření v programu Navazující ekologické zemědělství. V rámci obou opatření jim fond vyplatí v roce 2023 1,54 miliardy korun. Zemědělci mohou o podporu žádat každoročně (v průběhu dubna a května) prostřednictvím tzv. Jednotné žádosti (SZIF, 2023). V novém období SZP půjde z celkového rozpočtu na přímé platby 23 % na nedistributivní platbu, tedy platbu na první hektary. Účelem je vyšší podpora malých a středních zemědělců. Díky nové podpoře režimu ekologického zemědělství, které bude výzvou příštího programového období, by se podpora zemědělců mohla pohybovat na úrovni 20 tisíc korun na jeden hektar (eAGRI, 2022).

Zemědělcům Evropská unie nepomáhá pouze finančně. Ekologičtí zemědělci mají možnost využití poradenství o osvědčených postupech, nebo o tom, jak mají přijímat nová a inovativní řešení. Toto poradenství může mít za následek zvyšování účinnosti a poté i zvyšování rozpětí zisku. O podporu konkurenceschopného a udržitelného zemědělství usiluje Evropské inovační partnerství v oblasti zemědělství (EIP-AGRI) (Evropská komise, 2023).

V rámci národních dotací je poskytována podpora činnosti České technologické platformy pro ekologické zemědělství (ČTPEZ). Činnost Platformy byla v roce 2020 podpořena částkou 2 milionů korun (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 44). ČTPEZ buduje a zajišťuje rozvoj znalostního systému v oblasti EZ a produkce biopotravin. Cílem tohoto programu je podporovat iniciativy zaměřené na rozvoj produkce, prodeje, distribuce a spotřeby biopotravin a posílení konkurenceschopnosti EZ. Tento program je členem IFOAM, IFOAM EU a TP Organics (ČTPEZ, 2023). Od roku 2019 národní dotace podporují program I.V. Podpora strukturalizace ovocných sadů v režimu ekologického zemědělství,

kdy byla podpořena v roce 2020 výsadba 13,2 ha ovocných sadů s dotací v celkové výši 3 158 400 Kč (Ministerstvo zemědělství, 2022, s. 45). Dále jsou poskytovány národní dotace na podporu zajištění odrůdových zkoušek, na zlepšení životních podmínek v chovu hospodářských zvířat, na účast na mezinárodních veletrzích či na zapojení do mezinárodních organizací (Ministerstvo zemědělství, 2021, s. 12). Financovány z národního rozpočtu jsou také činnosti nevládních neziskových organizací, které jsou zaměřeny na podporu rozvoje EZ a produkce biopotravin. Činnost těchto organizací v sektoru EZ byla v roce 2020 podpořena částkou 2 678 tis. Kč, což je pokles o 18 % oproti roku 2019, kdy částka činila 3 263 tis. Kč (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 46).

V roce 2020 byla spuštěna tříletá kampaň na podporu biopotravin a ekologického zemědělství, v hodnotě 60 mil. korun, která navázala na kampaň v období 2018-2019. Tato kampaň má za úkol zvýšit všeobecné znalosti o biopotravinách a EZ, především znalost log označených bio. Zvyšování informovanosti a důvěry spotřebitelů o ekologickém zemědělství je klíčové pro další rozvoj trhu s biopotravinami. Na podporu bylo v roce 2020 vyplaceno 36 577 tis. Kč (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 46).

Další politická podpora je ze strany MZe a to podpora propagačních a vzdělávacích akcí, jako je Měsíc biopotravin, Bioakademie Lednice, školení pracovníků kontrolních orgánů, účast na veletrzích, tisk Ročenky EZ a dalších propagačních materiálů a sběr dat o EZ pro Eurostat. Podporu mají také NNO (Bioinstitut, Svaz PRO-BIO, Liga PRO-BIO) a Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (FiBL, 2012).

Je několik důvodů, proč potřebují zemědělci podporu. Průměrný příjem v zemědělství je podstatně nižší než průměrný příjem v ostatních odvětvích ekonomiky EU. Podpory příjmů či „přímé platby“ fungují jako záchranná síť a zvyšují ziskovost zemědělské činnosti. Také zajišťují potravinové zabezpečení v Evropě a přispívají k výrobě zdravých, cenově dostupných a bezpečných potravin (Evropská komise, 2023).

3.4 Koncept Organic 3.0

Dnešní společnost se potýká s ohroženým stavem planety a možnými důsledky pro veškerý život na ní. Hlad, nedostatek potravin a obezita zůstávají hrozbou pro miliardy lidí (Arbenz et al.,2017). Biologická rozmanitost se zmenšuje; navzdory dostatečné produkci potravin se nepodařilo vymýtit hlad; změna klimatu se týká nás všech. Stručně řečeno, lidstvo překračuje hranice planety a zemědělství je jedním z hlavních přispěvatelů (Willer & Lernoud, 2017). Zemědělství, jako nejrozšířenější systém, významně přispívá

k problémům jako je ztráta biodiverzity nebo ke změně klimatu, ale může být také zdrojem řešení, pokud se bude praktikovat odlišně. Ekologické zemědělství může významně přispět k dosažení cílů udržitelného rozvoje a k řešení globálních environmentálních a sociálních problémů. Organic 3.0 poskytuje plán pro inovativní, inkluzivní, spravedlivý a účinný ekologický rozvoj od farmy až po konečného spotřebitele. Ekologické zemědělství ušlo dlouhou cestu, od počátků průkopníků před více než 100 lety až po zformování globálního hnutí a vzniku rozsáhlého ekologického sektoru. Dnes miliony farmářů (jak certifikovaných, tak necertifikovaných) spravují své farmy ekologicky. EZ však stále představuje jen malý podíl na celosvětovém zemědělství. Často bývá stále vnímán jako málo produktivní a příliš nákladný. Zatímco ekologický sektor roste a prosperuje, mnoho zúčastněných stran vidí potřebu reform, aby byla celková zemědělská produkce a spotřeba opravdu udržitelná – nejen kvůli optimalizaci vedlejších činností (Arbenz et al., 2017). Úspěch při vytváření přidané hodnoty pro spotřebitele a vytváření vyšších příjmů pro celý hodnotový řetězec nestačí. Už ani nejde o konkurenční výhodu, například s lepšími standardy welfare zvířat nebo lepšími sociálními výhodami pro zemědělce a jejich děti. Jde o překonání industrializace v zemědělství. Jinými slovy, nejen ekologičtí lidé, ale vše včetně konkurentů se musí stát skutečně udržitelnými (Bioeco Actual, 2020). „Udržitelný“ znamená uspokojování potřeb současnosti, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby. Mají-li mít budoucí generace rovné nebo lepší předpoklady pro prosperitu, zejména s ohledem na rostoucí světovou populaci, je třeba bezodkladně provést dalekosáhlé změny. Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals, SDG), poskytují obecně uznávaný rámec pro to, jak se svět potřebuje změnit (Arbenz et al., 2017).

V roce 2015 hlavní evropské asociace ekologických zemědělců identifikovaly velké výzvy, které mají trvalý význam pro současnost. Růst ekologické produkce je pomalý a přeměna farem na ekologické praktiky stagnuje. I když se současný růst o 5 % ročně zachová až do roku 2050, organizace dospěly k závěru, že dopady EZ zůstanou bezvýznamné s ohledem na cíl hnutí snížit nepříznivé dopady zemědělství na ekosystém planety (Thorsten, 2019).

EZ je rozděleno do tří vývojových fází. Organic 1.0 popisuje rané období, kdy farmáři reagovali na industrializaci zemědělství výzvou k respektování přírodních cyklů, zdraví půdy a zachování životního stylu, který je v souladu s přírodou (Thorsten, 2019). Vizionářští průkopníci z různých koutů světa, viděli souvislosti mezi jídlem, které jíme a způsobem,

jakým jej vyrábíme. Tito průkopníci iniciovali ekologické myšlenky již před 100 lety a uvedli, jak se lidé mohou zdravě živit a zároveň chránit prostředí. Organic 1.0 se vyznačoval barevným a nesoudržným pohybem, který byl inovativní, ale nedokázal se propojit s běžným potravinovým systémem (Arbenz et al, 2017). Tato fáze je definována jako období ekologických průkopníků, rozvíjejících vizi EZ (Rahmann et al., 2017). Úspěšný posun od ideologie k produkci řízené standardem je zahrnuto jako Organic 2.0 (Thorsten, 2019). Od počátku 70.let organické hnutí Organic 2.0 po celém světě formoval vize průkopníků do praktické reality. Inspiroval výrobce i spotřebitele a změnil neudržitelné zvyky po celém světě. Byly vyvinuty výrobní a zpracovatelské normy mnoha soukromými subjekty a vládami a byly zavedeny certifikační systémy, aby si získaly důvěru spotřebitelů. Počet bioproducentů i spotřeba bioproduktů v mnoha částech světa ohromně vzrostla. Poslední vývojovou fází je Organic 3.0 – široké využití skutečně udržitelných systémů: EZ je nyní na pozici, kdy může pomoci učinit globální zemědělství a potravinové systémy udržitelnějšími (Arbenz et al., 2017).

Diskuse o budoucích globálních rozvojových potřebách ekologického zemědělství byla iniciována řadou farmářů v roce 2010 a dostala název Organic 3.0. Bioland Association, největší asociace EZ v Německu, pokračovala v této diskusi a konečně na BioFach 2014 zavedla do celosvětové diskuse termín Organic 3.0 (Rahmann et al., 2017). Tento koncept byl přijat v roce 2017 Mezinárodní federací hnutí za ekologické zemědělství (IFOAM) jako rámec pro budoucnost ekologického zemědělství (Urban & Husák, 2022). Několik organických skupin následně vyvinulo myšlenky Organic 3.0 a formulovalo strategie. Navrhované strategie zahrnují posílení postavení venkovských oblastí, ekofunkční intenzifikaci a rozvoj potravin pro zdraví a pohodu. Tyto strategie jsou v souladu s cíli udržitelného rozvoje, které schválilo Valné shromáždění OSN v září 2015 (Rahmann et al., 2017). Strategický rámec Organic 3.0 byl schválen General Assembly v New Delhi roku 2017. Je to přepracované chápání role organického hnutí a usiluje o přispění k dosažení široce uznávaných cílů udržitelného rozvoje. Celkovým cílem Organic 3.0 je umožnit široké uplatnění skutečně udržitelných zemědělských systémů a trhů založených na ekologických principech. Stane se tedy majákem pro skutečně udržitelné zemědělství a potravinové systémy. Rozšiřuje také možnosti účasti a staví EZ jako moderní, inovativní zemědělský systém, který holisticky integruje místní a regionální kontexty. Regenerace zdrojů, odpovědnost ve výrobě, dostatek ve spotřebě a etický a duchovní rozvoj lidských hodnot, praktik a zvyků jsou pojmy, které vedou k budování nové organické kultury a které můžou

být hnací silou společenského rozvoje. Jádrem Organic 3.0 je živý vztah mezi spotřebiteli, výrobcí a naším životním prostředím. Tento koncept je stále založen na jasně definovaných minimálních požadavcích, jako jsou ty, které jsou udržovány mnoha vládními nařízeními a soukromými schémata po celém světě, a na cílech požadavků norem IFOAM. Nicméně, vyzývá však také ke kultuře neustálého zlepšování směrem k osvědčeným postupům založeným na místních prioritách (Arbenz et al., 2017).

Organic 3.0 klade důraz na roli spotřeby a spotřebitelů také s ohledem na udržitelnost, nikoli pouze na produkci a farmy (Urban & Husák, 2022). Arbenz a kol. (2017) uvedl, že jádrem Organic 3.0 je živý vztah mezi spotřebiteli a výrobci. S tím také souhlasí Rahmann a kol., kteří uvádí, že zemědělci a spotřebitelé jsou dva z klíčových hráčů v systému ekologického zemědělství. Zejména zájem spotřebitelů o udržitelnou a zdravou spotřebu souvisí s etickými aspekty produkce přijatými ekologickými zemědělci v rámci Organic 3.0 (Rahmann et al., 2017). Potraviny a zemědělské systémy Organic 3.0 jsou více ekologicky nezávadné, ekonomicky životaschopné, sociálně spravedlivé, kulturně rozmanité a transparentně odpovědné (Arbenz et al., 2017). Spotřebitelé věří, že biopotraviny jsou zdravější, udržitelnější a chutnají lépe než konvenční potraviny. Rostoucí poptávka po ekologických produktech přejímajících část principů udržitelnosti je proto založena především na obavách spotřebitelů z negativních dopadů konvenční produkce na zdraví a životní prostředí. V této souvislosti je zmíněna důležitost etických a kulturních dimenzí biopotravinových systémů, jako součást Organic 3.0. Namísto minimálních požadavků stanovených v rámci Organic 2.0 klade Organic 3.0 důraz na celý systém hospodaření zahrnující především ekologické producenty a ekologické spotřebitele (Urban & Husák, 2022).

Strategie pro Organic 3.0 staví na šesti hlavních rysech, důsledně podporuje rozmanitost, která je jádrem ekologického zemědělství a uznává, že neexistuje žádný univerzální přístup:

1. Kultura inovací, která podnítl větší přestavbu zemědělců a přijetí osvědčených postupů. Organic 3.0 proaktivně kombinuje nejlepší tradiční postupy s moderními inovacemi. Posuzuje praxi, znalosti a inovace vzhledem k rizikům dopadu a potenciálům (Arbenz et al., 2017). Tradiční a nové technologie jsou pravidelně přehodnocovány z hlediska jejich přínosů a rizik (Thorsten, 2019).

2. Neustálé zlepšování směrem k osvědčeným postupům pro provozovatele v celém hodnotovém řetězci, pokrývajících neustále všechny dimenze udržitelnosti: ekologii, společnost, ekonomiku, kulturu a odpovědnost.
3. Rozmanitost způsobů, jak zajistit transparentní integritu, aby se rozšířilo využívání ekologického zemědělství nad rámec certifikace třetí stranou. Důvěra všípená transparentností a integritou rozvíjí přijetí a buduje trh (Arbenz et al., 2017).
4. Začlenění širších zájmů udržitelnosti prostřednictvím proaktivního budování spojení s mnoha hnutími a organizacemi, které skutečně usilují o udržitelné potraviny a zemědělství. Zároveň se vyhýbají neudržitelným zemědělským systémům a iniciativám „greenwashingu“⁵ (Thorsten, 2019).
5. Posílení postavení od farmy ke konečnému spotřebiteli, aby si uvědomili vzájemnou závislost a skutečná partnerství v rámci hodnotového řetězce a také na územním základě. Zejména uznává základní postavení malých rodinných farmářů, rovnost pohlaví a spravedlivý obchod.
6. Skutečná hodnota a nákladové účetnictví pro internalizaci nákladů a přínosů vnějších vlivů, k podpoře transparentnosti pro spotřebitele a tvůrce politik a k posílení postavení farmářů jako partnerů s právy (Arbenz et al., 2017).

Kritickým problémem je, jak se zapojit do agrobyznysu způsobem, který dokáže pozitivně změnit zemědělský systém, jak je navrženo v Organic 3.0. Mnoho společností, které zavádějí regenerační systémy, zlepšují úroveň organické hmoty v půdě pomocí systémů, jako jsou krycí plodiny. Zavádějí také programy, které snižují toxické chemické vstupy a zlepšují environmentální výsledky. Tyto akce by měly být vnímány jako pozitivní změny správným směrem (Regeneration International, 2021). Čtyři vlastnosti Organic 3.0: „kultura inovací“, „neustálé zlepšování směrem k osvědčeným postupům“, „rozmanitost způsobů, jak zajistit transparentní integritu“ a „posílení postavení od farmy ke konečnému spotřebiteli – od farmy až po vidličku“ příliš nepokročily. Chybí skutečně dobré odpovědi na to, jak se vypořádat s novou technologií (např. umělé maso, digitalizace, nová geneticky modifikovaná technologie). Uvnitř odvětví je silná konkurence. Přílišná orientace na minimální normy je stále spíše pravidlem než výjimkou (Bioeco Actual, 2020). Rostoucí počet ekologických zemědělců se rozhodlo své produkty necertifikovat. Organic 3.0 musí

⁵ Jedná se o „akt“ klamání spotřebitelů, pokud jde o environmentální praktiky společnosti nebo environmentální přínosy produktu nebo služby (Seele & Gatti, 2017).

vyvinout nové standardy a metody pro certifikaci, aby se zabránilo přehnané regulaci a zároveň došlo k podpoře účasti zemědělců různých měřítek a hodnot (Rahmann et al., 2017).

4 Vlastní práce

Praktická část diplomové práce je provedena formou případové studie. Tato část práce se bude věnovat farmám hospodařících v ekologickém zemědělství, a to na území Ústeckého kraje.

Na začátku praktické části je provedena kvantitativní analýza ekologického zemědělství v Ústeckém kraji, která popíše prostředí, ve kterém se ekologické farmy nachází a přiblíží nám situaci v této oblasti. Dále dojde k představení dotazovaných, kteří byli vybráni pro tuto práci. Každý dotazovaný byl seznámen s tím, k čemu rozhovor poslouží a s jejich souhlasem byly pro tuto práci poskytnuty důležité informace.

4.1 Ekologické zemědělství v Ústeckém kraji

V rámci diplomové práce bylo dotazováno celkem 8 ekologicky hospodařících farmářů, kteří se nacházejí na území Ústeckého kraje. V Ústeckém kraji se v roce 2021 nacházelo 315 ekofarem z celkového počtu 4 794 ekofarem na území České republiky. Ústecký kraj se řadí mezi kraje s nadprůměrným podílem ekologicky obhospodařené půdy na zemědělské půdě kraje, evidované v LPIS (Ministerstvo životního prostředí, 2021, s. 32). V roce 2021 dosáhla obhospodařovaná půda v EZ 45,3 tisíc ha a dalších 4,3 tisíc ha bylo ve fázi přechodného období. Ekologickým způsobem bylo v kraji obhospodařováno na 18,1 % zemědělské půdy, což byl šestý nejvyšší podíl mezi všemi kraji (ČSÚ, 2021, s. 104). Většina z této ekologicky obhospodařené půdy tvoří TTP, které jsou využity pro pastvu skotu či ovcí. Zastoupení v EZ kraje má také ovocnářství, a to především na Litoměřicku (Ministerstvo životního prostředí, 2021, s. 32). V roce 2020 tvořily v Ústeckém kraji TTP více než 60 % ploch v ekologickém režimu (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 11).

V kraji v roce 2021 mělo evidováno sídlo pouze 31 výrobců biopotravin z celkového počtu 944 výrobců v ČR. Jedná se o nejmenší počet v krajském srovnání společně s Karlovarským krajem (Ministerstvo životního prostředí, 2021, s. 32).

Tabulka 6. Vývoj počtu registrovaných výrobců biopotravin v krajích ČR, 2018-2021

Kraj	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	131	140	151	166
Středočeský kraj	75	89	98	104
Jihočeský kraj	45	48	47	55
Plzeňský kraj	30	36	42	55
Karlovarský kraj	22	23	22	22
Ústecký kraj	22	26	28	31
Liberecký kraj	34	35	42	44
Královohradecký kraj	36	39	37	40
Pardubický kraj	28	29	30	34
Kraj Vysočina	39	48	52	55
Jihomoravský kraj	143	157	149	162
Olomoucký kraj	39	45	48	47
Zlínský kraj	54	59	64	64
Moravskoslezský kraj	50	52	55	65
Celkem	748	826	865	944

Zdroj: ÚZEI (2021)

4.2 Charakteristika dotazovaných

Zaměření práce je cíleno na zemědělce, kteří hospodaří ekologicky v České republice, přesněji v Ústeckém kraji. Z tohoto důvodu došlo k vybrání 8 ekologicky hospodařících zemědělců, kteří sídlí v tomto kraji. Názvy farem jsou kvůli anonymitě dotazovaných smyšlené, všechny ostatní údaje jsou založeny na skutečných informacích. Vzhledem k tomu, že Ústecký kraj se řadí mezi kraje s vysokým podílem ekologicky obhospodařené půdy, podmínky tohoto kraje jsou tedy přívětivé pro ekologické farmáře.

Díky tomu, že naše farma se nachází v Ústeckém kraji bylo pro mou práci snazší dohledat ekologické zemědělce, jelikož se většina nachází v mém okolí. Z celkových osmi dotazovaných jsem oslovila sedm ekologických farem ve své blízkosti, z toho pět zemědělců bylo ochotno poskytnout rozhovor. Zbylí farmáři byli kontaktováni přes facebookovou skupinu *Zemědělci v Ústeckém kraji* a přes e-mailové adresy, které byly dohledatelné na internetu. Farmáři byli vybráni převážně na základě jejich ekologického hospodaření.

Všichni dotazovaní se orientují především na živočišnou výrobu, jak je možné si povšimnout v tabulce číslo 7, především se specializují na chov skotu nebo ovcí. Všechny

farmy, se kterými proběhl rozhovor, hospodaří na trvale travních porostech, pouze dva farmáři Farma TH a Farma VK k tomu dále obhospodařují ornou půdu (Farma TH obhospodařuje 10 ha OP, Farma VK obhospodařuje 15 ha OP). Jak již bylo zmíněno TTP tvoří většinu z ekologicky obhospodařené půdy, v roce 2020 se jednalo 43 tisíc ha ze 47,6 tisíc ha celkové plochy v EZ. Orná půda v roce 2020 tvořila pouze 3 706 ha a trvalé kultury jen 674 ha (Ministerstvo zemědělství, 2020, s. 13).

V tabulce číslo 7 jsou dále přehledně zpracovány informace o dotazovaných. Tabulka obsahuje smyšlená jména farmářů, rok, ve kterém začali podnikat, na kolika hektarech ekologicky hospodaří a typ jejich hospodaření. Dále v posledním sloupci jsou informace, zda u nich dochází k prodeji bioproduktů.

Tabulka 7. Přehled dotazovaných farem

Jméno	Rok začátku ekologického podnikání	Plocha hospodaření v EZ (ha)	Typ hospodaření	Prodej bioproduktů
Farma RS	2007	72	Živočišná výroba	ANO
Farma AB	2022	46	Živočišná výroba	ANO
Farma PF	2013	26	Živočišná výroba	ANO
Farma JS	2018	52	Živočišná výroba	ANO
Farma TH	2017	180	Živočišná výroba i rostlinná	ANO
Farma VK	2022	114	Živočišná i rostlinná výroba	ANO
Farma EM	2011	40	Živočišná výroba	NE
Farma BL	2018	22	Živočišná výroba	NE

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

Převážná většina dotazovaných začala s ekologickým hospodařením po roce 2010, kromě Farmy RS, která má farmu v ekologickém hospodaření již od roku 2007. Farma RS vstoupila do ekologického zemědělství v roce 2007, důvodem tomu byla finanční podpora, která se zemědělcům dostala po vstupu do EU.

Pouze dotace ale nebyly jediným faktorem proč farmáři vstoupili do EZ. Farma AB, PF, TH, VK, EM a také RS dále uvádí, že do certifikovaného ekologického zemědělství vstoupili z důvodu, aby pokračovali dále v rodinné tradici.

Jak Farma PF uvádí: „*Do ekologického zemědělství jsme vstoupili z důvodu, že můj otec hospodařil ekologicky již od začátku, akorát na to neměl certifikaci. Většina zemědělců, kteří se zaměřují na živočišnou produkci udržují své pozemky v ekologickém režimu, jelikož dříve neměli finance na chemické přípravky a vstup do certifikovaného ekologického zemědělství se jim finančně značně vyplatil. Já osobně dále v ekologii pokračuji, jelikož se mi nelíbí dnešní styl hospodaření postavený na anorganických hnojivech a využívání velkého množství postřiků.*“

Z konvenčního zemědělství na zemědělství ekologické přešla Farma JS a BL. Převážným důvodem bylo nákladné a náročné hnojení. U Farmy BL byl dalším faktorem věk a snížení produkce:

„*V zemědělství se pohybuji celý svůj život a čím jsem starší tím více mi docházejí síly. Dříve jsem vlastnil ornou půdu, nespočet strojů a také nespočet dobytka. Bohužel již nejsem v kondici, abych se o to dále staral a farmu moje děti přebrat nechtěly. Z toho důvodu jsem ornou půdu prodal, snížil stavy a začal se věnovat udržitelnému zemědělství. Snažím se chovat zvířata pouze pro svou spotřebu a jelikož došlo k značnému snížení hektarů je i větší čas k tomu se věnovat více eticky správně.*“ [Farma BL].

Velkou roli k přechodu na ekologické zemědělství také hrál životní styl. Farma AB uvádí, že důvod, proč se rozhodl převzít farmu po otci a pokračovat tak v ekologickém zemědělství je i ten, že ho nikdy nenadchl hektický život ve městě. Jako příklad udával svůj život při vysokoškolském studiu v Praze, kde bydlet pět let a všiml si u sebe zhoršujícího zdravotního stavu, kdy se u něj objevila slabší imunita. Důležitost jeho ekologického hospodaření si začal uvědomovat při pandemii covid 19, kdy pozoroval ve svém okolí rostoucí poptávku po zdravějších potravinách.

Dotazovaným farmářům se také nelíbí způsob přístupu k živočišné produkci v konvenčním zemědělství. Farma RS, AB, PF, JS a EM hospodaří převážně v horských oblastech, kde využívají dotaci ANC (Oblasti s přírodními a jinými omezeními), která

přispívá k udržení zemědělství v oblasti s horšími produkčními vlastnostmi půdy. V těchto podmínkách se nejvíce daří chovu masného skotu, jelikož zvířata mohou být na pastvinách po celý rok volně. Všichni zmínění farmáři se shodli, že kvalita krmiv a používání léčiv je rozhodně přívětivější v EZ. Farma EM dále tvrdí, že zvířata, která žijí po celý rok volně na pastvinách jsou také zdravější a jejich kondice je lepší než u zvířat, která se nedostanou na pastvinu.

Farmářům na ekologickém zemědělství přijde atraktivní logo, které dostávají jejich produkty a mohou se tak tím prezentovat [Farma RS, AB a PF]. Dle jejich názorů je to pro jejich zákazníky zárukou toho, že produkty jsou vyprodukované šetrnějším a udržitelnějším způsobem bez použití jakékoliv chemie. Důležitost kvality bioproduktů je podstatná pro všechny dotazované farmáře, které své výrobky prodávají. Pro zemědělce se jedná o dobrou známku jejich farmy, jenž jim zaručuje, že se jejich spotřebitelé vrací zpátky. Farma VK, která se věnuje jak živočišné, tak i rostlinné výrobě, uvádí, že dále atraktivním na EZ je snaha o vypěstování co nejkvalitnější komodity s co nejvyšším výnosem bez použití přípravků na ochranu rostlin.

V ekologickém zemědělství zůstávají zemědělci také kvůli klimatické krizi a zhoršujícímu se stavu planety [Farma RS, AB, PF a EM]. EZ jim přijde jako správná odpověď na tyto problémy, a proto se snaží hospodařit s co největším ohledem na přírodu.

Je tedy znatelné, že převážná většina dotazovaných zemědělců hospodaří ekologicky z důvodu zaběhnuté rodinné tradice [Farma AB, RS, PF, TH, VK a EM]. Pro zbylé dvě farmy je hlavním důvodem finanční náročnost konvenčního zemědělství. Roli pro setrvání v EZ hraje welfare jejich zvířat, dále produkce kvalitních výrobků a chování farmářů k životnímu prostředí.

4.3 Systém certifikace

Systém certifikace ekologického zemědělství v České republice bylo dalším tématem v rozhovoru s dotazovanými farmáři. Všichni farmáři se shodli, že získat certifikaci není vůbec složité. V dnešní době, kdy dochází k digitalizaci systémů a technologie se stále vyvíjí, je podstatně jednodušší dohledatelnost a dostupnost informací. Pokud zemědělec narazí na problém je nejjednodušší si zavolat na organizaci, která ho kontroluje, a ta mu vždy vše potřebné dovysvětlí [Farma RS]. Pořád se však jedná o velkou byrokracii. Přesto se kontrolní organizace snaží farmářům co nejvíce pomoci a na jejich stránkách je dostupný

podrobný výpis všeho, co zemědělec musí udělat, aby potřebnou certifikaci získal [Farma JS].

Největším problémem jsou však kontroly, které většině farmářů dělají potíže, a to zejména proto, že dokážou být časově náročné:

„Kontrola našeho podniku obvykle trvá přes dvě hodiny. Většinu času trávíme pouze u papírů a pomalu se to mění v papírovou válku. Dále pak ještě nějaký čas trávíme při kontrole pozemků“ [Farma JS].

Důkladná kontrola a vysoká administrativa to jsou dle Farmy TH důvody, proč se lidem nechce vstupovat do EZ:

„Z mého pohledu je největším problémem až příliš důkladná kontrola. Z vlastních zkušeností vím, že je to důvod proč se lidem do ekologického zemědělství nechce pouštět. Samozřejmě, že nějakým způsobem kontrola probíhat musí, ale té administrativy je opravdu dost. Starší zemědělci, kteří nejsou tak zběhlí v informačních technologiích to mají potom těžké“ [Farma TH].

Kontroloři také požadují informace, které jsou dle názoru zemědělců nepodstatné, jsou kontrolovány až zpětně a mohou být snadno zfalšovány (př. tabulky zobrazující zatížení půdy dusíkem) [Farma TH a VK]. Důležité v EZ je si dávat pozor na to, co zemědělec nakupuje, jelikož vše musí splňovat podmínky ekologického zemědělství. Přesto, co si zemědělci nedají do účetnictví, tak pro kontrolní organizace je zpětně těžko dohledatelné a lze to tím pádem snadno obejít [Farma EM, AB a BL].

Dotazovaným však kontroly přijdou dostatečné a v rámci možností přijatelné [Farma PF, TH, VK, RS a BL]. Kontroly jsou uskutečňovány, jak nejlépe a nejčastěji mohou být a vždy se dá na kontrolní organizace obrátit, pokud si zemědělec potřebuje zjistit další informace [Farma AB a TH].

4.4 Bariéry v EZ

Bariéry, se kterými se setkávají začínající ekologičtí zemědělci jsou různé. Jako největší problém uvedli farmáři trh s půdou v České republice. Většina dotazovaných uvedla, že v jejich okolí jsou pozemky převážně rozprodané a pokud se jim podaří najít

pozemek k prodeji, ceny jsou vysoké [Farma RS, AB, PF, VK, EM a BL]. Nejedná se ale o problém pouze u začínajících farmářů, ale také již u zaběhlých farmářů, kteří by rádi svou farmu dále rozšiřovali. Příkladem je Farma RS, která přemýšlí o rozšíření své farmy, ale díky nedostatku půdy v jejich okolí nemá tuto možnost. Když se však podaří dohledat louku ke koupi, jedná se často o louku velmi špatně dostupnou, zarostlou stromy a keři a zbytečně předraženou.

Dalším problémem mohou být nižší výnosy ekologického zemědělství oproti konvenčnímu. Důvodů je hned několik. Dle dotazovaných je to díky větší náchylnosti k nepříznivým podmínkám, jakými jsou sucha, škůdci a choroby. Farma AB uvádí, že ekologičtí farmáři mají menší možnosti se proti těmto podmínkám bránit a často to pro ně znamená zničení úrody či nedostatek krmiv pro svá zvířata, což zapříčiňuje snížení stavů zvířat a snížení výnosů farmy. Sucho je v Ústeckém kraji dle dotazovaných farmářů stálým problémem. Nedostatek podzemní vody má za následek nižší výnosnost luk a horší pastevní podmínky. Sucho také zapříčiňuje, že místo kvalitních travin na loukách přebývá mech, bodláčí a jiný plevel, pastva v tom momentě je méně kvalitní a méně chutná pro zvířata [Farma AB, PF a VK].

Přechod z konvenčního zemědělství do EZ může také pro začínající ekologické farmáře představovat potíže, jelikož se jedná o obtížný a finančně náročný proces [Farma JS a BL]. Farmáři se musí naučit nové dovednosti a změnit své dosavadní zemědělské praktiky. Se změnou na ekologický režim souvisí i zvýšená byrokratická zátěž, což pro starší farmáře může být příliš složité. Zemědělec musí být také připraven na určité snížení výnosnosti jeho farmy [Farma TH].

V neposlední řadě dotazovaní farmáři znovu uvedli kontroly v EZ, jakožto překážku pro začínajícího zemědělce. Jak již bylo řečeno kontroly mohou být pro některé začínající ekologické farmáře administrativně náročné a pokud farmář není technologicky zdatný, může mu to způsobit řadu problémů [Farma TH a BL].

4.5 Produkty ekologických zemědělců

Z celkových osmi dotazovaných farmářů pouze šest farem prodává své bioprodukty, a to především formou prodeje ze dvora [Farma RS, AB, PF, TH, VK a JS]. Prodej ze dvora přijde farmářům jako nejlepší možnost, jak si uchovat osobní kontakt se spotřebiteli a jak si udržet svojí stálou klientelu. Farmy tak mají často svůj okruh zákazníků, kteří se k nim rádi pravidelně vrací a jejímž požadavkům se snaží farmáři individuálně vyhovět. Pro zákazníky

tak často prodej ze dvora je jistina toho, že produkty jsou kvalitní a v souladu s normami. Jelikož sami se dostanou do kontaktu s farmářem, mohou se na cokoliv zeptat, případně se přijet podívat v jakých podmínkách zvířata žijí a jak je s nimi zacházeno.

„Často se nám stává, že rodiny, které od nás odebírají maso se poté chtějí společně se svými dětmi přijet podívat na zvířata. Velmi rádi je provádíme po farmě a ukazujeme jim všechny naše pastviny a jakým šetrným způsobem se tu farmu snažíme vést“ [Farma AB].

Farma RS nyní inovovala svůj způsob prodeje ze dvora na dovoz svých produktů lidem přímo před dveře jejich domu. Dlouhý čas své produkty prodávala pouze formou farmářského obchůdku, který se nacházel na jejich farmě. Nyní si farma pořídila chladicí přívěs a své produkty dopravují zákazníkům, kteří si je mohou objednat buďto skrze e-mailovou adresu, facebookové stránky či si mohou zavolat přímo farmáři. Farma má nyní svou stálou klientelu a poráží maso třikrát do roka. Své maso prodává v 8 až 10 kg boxech, kde zákazníci mohou najít kus předního masa, zadního masa a steakovou specialitu. Důvod proč to takto prodává je, že si lidé často rádi kupují pouze maso zadní a o maso přední takový zájem není. Jelikož nechce, aby mu něco zůstávalo, rozhodl se pro tuto variantu a zatím u spotřebitelů nebyl shledán žádný problém [Farma RS].

Tabulka 7. Odbyt produktů dotazovaných zemědělců

Dotazovaný	Prodejní kanál	Typ produktu	Lokalita prodeje
Farma RS	- prodej ze dvora - prodej do výkupu - ostatní farmáři	- hovězí maso - jatečná zvířata - plemenná zvířata	- ve svém okolí - větší města - Německo
Farma AB	- prodej ze dvora - prodej do výkupu	- hovězí maso - jehněčí maso - jatečná zvířata	- ve svém okolí
Farma PF	- prodej ze dvora - prodej do výkupu	- hovězí maso - jatečná zvířata	- ve svém okolí
Farma TH	- prodej ze dvora - dovoz do lokálních maloobchodů - prodej do výkupu	- hovězí maso - kravské mléko - obilí do výkupu - výkrm jatečných býků	- ve svém okolí - větší města - Německo
Farma VK	- prodej ze dvora - dovoz do lokálních maloobchodů - farmářské trhy - prodej do výkupu	- hovězí maso - obilí a luskoviny do výkupu - konzumní brambory	- ve svém okolí - větší města
Farma JS	- prodej ze dvora - prodej do výkupu	- hovězí maso - jatečná zvířata	- ve svém okolí
Farma BL	- prodej do výkupu	- jatečná zvířata	- jatka v jejich okolí
Farma EM	- prodej do výkupu	- jatečná zvířata	- jatka v jejich okolí

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

Své produkty do lokálních maloobchodů dováží dvě z dotazovaných farem [Farma TH a VK]. Farmy si vybrali lokální bezobalové obchody, které se nachází v okolí. Důvodem výběru této možnosti je zvyšující se popularita těchto obchodů. Farmářům se také líbí šetrnost obchodů k životnímu prostředí, jelikož se snaží vyhnout jednorázovým odpadům.

Dodávku potravin do restaurací zvažovala pouze jedna farma [Farma AB]. Tento typ odbytu měl tvořit farmě hlavní odbyt, jenže z důvodu kapacitních limitů farmy se tato

spolupráce stala posléze nereálnou. Problém taky byl v požadavcích restaurace, kdy došlo k nárokování určitého druhu masa, např. svíčkovou, a to takto malá farma není schopna vyprodukovat v takovém množství, jak by si restaurace přála. Přesto však nyní Farma AB dostala další přitažlivější nabídku od restaurace, která se bude zaměřovat především na hovězí maso. Důvod zájmu restaurace je neobvyklost masného plemene. Jedná se totiž o jediného chovatele v celém kraji. Farmář obeznámil restauraci se situací, že není schopen za jeden rok vyprodukovat tolik masa, přesto restaurace stále jeví zájem, i kdyby se jednalo pouze o sezónní spolupráci. Zbýlých pět farem o této možnosti vůbec neuvažují, z důvodu nízkých kapacit.

Dotazovaní farmáři nejméně využívají odbytu přes farmářské trhy. Pouze jedna farma z pěti tuto možnost využívá [Farma VK]. Důvod nízkého zájmu je časová náročnost farmářských trhů. Většina dotazovaných farmářů nezaměstnává žádné zaměstnance a o chod farmy se musí postarat sami s občasnou výpomocí rodinných příslušníků [Farma RS, AB, PF a TH]. Farma VK dojíždí na farmářské trhy jednou do týdne, a to do vedlejšího města. Tato farma má však zaměstnance, takže není problém na trhy dojíždět. Problém s nedostatkem pracovních sil vidí farmáři jako hlavní překážku, která může ovlivnit budoucnost ekologického zemědělství. Dotazovaní tvrdí, že lidí v zemědělství každým rokem ubývá a u farmaření zůstávají pouze lidé, kteří v tom vyrostli [Farma AB, PF a BL]. Aby ekologické zemědělství mohlo v budoucnu stále a dobře fungovat, je třeba přivést k zemědělství větší množství mladých lidí, třeba podporou zemědělského vzdělání či vyšší propagací EZ [Farma PF a BL].

Přestože mají všechny dotazované farmy vhodnou polohu v blízkosti německých hranic, která by jim mohla pomoci věnovat se exportu svých produktů do Německa, tak tuto možnost využívají pouze dvě farmy z osmi. Farma TH a RS prodává do sousední země jednou někdy dvakrát ročně jateční dobytek s bio certifikátem. Farma RS dokonce navázala úzkou spolupráci s jednou z farem v Německu, kdy od sebe navzájem vykupují plemenné býky. Ostatní z dotazovaných o této možnosti neuvažují, už jen z principu jejich kapacitních limitů.

Rozhovor proběhl i se dvěma farmami, které prodávají své produkty pouze na jatka, a ne konečným spotřebitelům [Farma BL a EM]. Důvodů je hned několik. Farma EM a BL tvrdí, že z důvodu velikosti a kapacity jejich farmy se jim prodej bioproduktů nevyplatí a bylo by to pro ně příliš komplikované. Farmy mají také problém s nedostatkem ekologických jatek v jejich okolí. Je tedy pro ně jednodušší zvíře prodat jatkám konvenčním za skoro

podobnou cenu. Farma EM navíc konstatuje, že ekologická jatka v jeho okolí budí nedůvěru.

„V našem okolí je opravdu nedostatek ekologických jatek. V blízkosti mám pouze jedny jatka, cca 45 km od sídla farmy. Když jsem si bral maso pro svou spotřebu, tak se mi několikrát stalo, že váha rozbouraného masa neodpovídala přepočítané živé váze jedince“ [Farma EM].

S tímto výrokem souhlasí i Farma BL, která zase naráží na proces bourání masa ve vybraných jatkách. Farmář měl často pocit, že nebylo vydáno veškeré maso z jeho zvířete a tím se stávalo, že dostal méně kil masa, než očekával. Sám dotazovaný často uvažoval o vybudování vlastní bourárny, posléze však zjistil, že by se mu to finančně nevyplatilo. Tato nedůvěra zapříčinila, že farmáři přestali uvažovat o prodeji svého produktu finálním zákazníkům.

4.5.1 Informovanost spotřebitelů o bioproduktech

Důvěra spotřebitelů v bio označení potravin je důležitým tématem v ekologickém zemědělství. Dle dotazovaných farmářů spotřebitelé nelpí na označení bio, ale záleží jim především na kvalitě produktu. Farma PF navazuje na tuto teorii, sám farmář uvádí, že poptávka po jeho produktech je vysoká, lidem však nezáleží, zda se jedná či nejedná o certifikovaný bioprodukt, spíše je pro ně podstatnější, že produkty nakupují přímo u farmáře, vidí jeho farmu a přístup k hospodaření. V tom momentě je dle jejich názorů produkt kvalitnější než produkt v supermarketu.

Zákazníci podle farmářů často vybírají biopotraviny z důvodu pocitu, že jsou zdravější a kvalitnější [Farma RS, TH a PF]. Během pandemie Covid-19 si dotazovaní farmáři všimli zvýšeného zájmu o bioprodukty, především proto, že je lidé považovali za zdravější [Farma PF a TH]. Dle Farmy TH zase někteří lidé nakupují bioprodukty z důvodu, aby podpořili místní farmy nebo celkově české zemědělce.

„Lidem v našem okolí tolik nezáleží, zda produkt nazýváme bio a máme ekologické logo. Spíše je pro ně důležitější, že podpoří lokální farmu a vidí odkud produkt pochází“ [Farma TH].

Řešíme-li otázku proč lidé biopotraviny nenakupují, tak jako hlavní důvod uvedli dotazovaní farmáři především jejich vysokou cenu [Farma RS, AB, JS, PF, TH, EM a BL]. Farma BL uvádí, že v dnešní aktuální finanční situaci, kdy ceny potravin, energií a dalších životně důležitých komodit značně vzrostly, tak si lidé nemohou dopřát dražší potraviny a raději sáhnou po potravinách levnějších, tedy konvenčních, ze supermarketů, ačkoliv kvalita je nesrovnatelná. S tím souhlasí i ostatní dotazovaní farmáři [Farma EM a TH]. Přesto dle dotazovaných se najdou lidé, kteří buď už díky pandemii Covid 19 nebo díky vlastním zájmům jsou schopni si za kvalitní biopotraviny připlatit [Farma JS a VK]. Dle Farmy VK je cenový rozdíl mezi jeho bioprodukty a konvenčními produkty naprosto adekvátní. Ekologický výrobce se nemůže dostat na stejnou cenu jako velkovýrobce. Na oplátku však nabízí spotřebiteli jistou kvalitu označenou certifikovaným ekologickým logem. Zákazník, který nakupuje biopotraviny musí mít jasno, zda preferuje kvalitu nad kvantitou a zda je ochotný své finanční prostředky dát za dražší potraviny, které disponují vyšší kvalitou. Může vzít také v potaz, že tímto způsobem podpoří místní farmy a celkově regionální ekonomiku.

Přestože dotazované farmy označují své produkty ekologickým logem, což by mělo lidem sloužit jako známka jistoty, že produkty jsou vyrobeny v souladu s požadavky Evropské unie, setkávají se dotazovaní farmáři s lidmi, kteří jsou vůči ekologickému zemědělství stále pesimističtí.

„Z mého hlediska lidé v Ústeckém kraji na bio moc nevěří. Narazil jsem hned na několik negativních názorů na ekologické zemědělství. Najdou se lidé, kteří považují bio za podvod a myslí si, že v noci my farmáři jezdíme stříkat“ [Farma TH].

Důvodem nedůvěry může být nízká informovanost lidí o ekologickém zemědělství, s mladšími generacemi však negativní přístup k certifikovanému označení bio slábne. Farmáři došli ke stejnému názoru, že to souvisí se zvyšujícím povědomím mladých lidí o ochraně přírody, ekologii a klimatické krizi [Farma AB, PF a BL]. Co se týče celkové informovanosti spotřebitelů o EZ, tak se dotazovaní shodli, že lidé v České republice jsou mnohem více informovaní dnes než před 20 lety [Farma AB, VK, JS a BL]. Z jejich názorů je hlavním důvodem technologický pokrok, kdy veškeré informace jsou nyní snadněji dohledatelné a také vyšší popularita zdravého životního stylu. Mladí lidé se také nyní začínají více zajímat o udržitelný životní styl a životní prostředí, což je úzce spjato s ekologickým zemědělství [Farma PF a EM].

Z rozhovorů bylo zjištěno, že informovanost spotřebitelů o bioproduktech je dostatečná, a to především u mladších generací. Přesto se najdou lidé, kteří stále certifikovaným bioproduktům nedůvěřují a považují ekologické zemědělství za podvod. Dotazovaní farmáři se shodují, že s příchodem nové generace zájem o ekologii značně roste a je důležité, aby to takto pokračovalo i nadále.

4.6 Podpora státu a EU

Podpora ze strany státu stále dle dotazovaných není pro malé farmy ještě dostatečná, nová reforma by však měla vyřešit, jelikož se vláda rozhodla navýšit redistributivní platby ve prospěch malých farem, přesto si farmáři myslí, že může dojít ke zneužití a žádný účinek v tom nevidí [Farma JS a BL]. Problém dotazované farmy dále vidí v systému rozdělování dotací, se kterým nejsou dvě farmy spokojené [Farma TH a JS]. Systémovou podporu ekologických zemědělců na hektar považují za nespravedlivou, řada farmářů těchto výhod využívá a půdu udržuje v ekologickém režimu, přesto výsledný produkt s označením bio neprodukuje. Je tedy třeba změnit nastavení dotací, aby skutečně vedly ke zvýšení objemu produkce produktů s bio certifikací. Větší podpora menších farem by měla vést k větší pestrosti plodin a snížení cen potravin, jelikož dojde k větší konkurenci a ke snížení fixních nákladů [Farma PF a EM]. V zahraničních zemích je nákup potravin přímo od zemědělce běžnou a podporovanou praktikou a je to cesta, jak ceny potravin pro spotřebitele snižovat [Farma PF, JS a VK].

Řada farmářů nezvládá nárůst byrokracie v ekologickém zemědělství, rostoucí požadavky ze strany státu a častý výskyt hrozeb, výzev a problémů. Největší problém mají především starší generace zemědělců, kteří ekologicky hospodaří třeba 25 let, a nakonec nápor neustojí a skončí. Tady farmáři vidí, že jde především o selhání státu, který se zavázal, že ekologické zemědělství bude podporovat, ale jeho reálná podpora nestačí [Farma JS, TH a BL].

„Kvůli byrokracii a nepřehlednosti dotací jsem dlouho uvažoval o tom, že se zemědělstvím praštím. Jsem však přesvědčený, že ekologické zemědělství má budoucnost“
[Farma TH].

Podobný názor má i Farma JS, která po všech zkušenostech s administrativou a plněním podmínek se rozhodla další dotace omezit. V dnešní hektické době, kdy farmář neví, co bude

za rok, natož aby byl schopen dodržovat podmínky vázanosti projektu 5 let, je dle jeho názoru sebevražda. Stálá zvětšující byrokratická zátěž, tak bude mít za následek ukončení činnosti mnohých podniků.

Neustále se měnící dotační tituly jsou také častým tématem u farmářů. Farma TH uvádí, že nevypsání podmínek dotací nutí farmáře vyčkávat a tím tak odkládají důležité investice, což brzdí rozvoj celého odvětví. Ti, kteří jsou schopni vývoj předvídat pak mají značný náskok, jelikož investují do technologií, které mají dlouhou životnost. Dotační systém zůstává pro řadu menších farmářů složitý, jak uvádí farma AB a BL, podat si sami žádost bez externích poradců nejsou schopni.

Bez peněz z EU by ekologické zemědělství nebylo možné modernizovat a jak se shodují dotazovaní farmáři, bez dotací se farmy nemají šanci uživit [Farma AB, PF, VK a EM]. Ze strany státu by však mělo dle farmářů docházet k větší podpoře lokálnosti a odbytu bioproduktů, jelikož podíl spotřeby bioproduktů je v ČR stále zanedbatelný. Například k docílení většího odbytu bioproduktů by se mohlo podporou spotřeby biopotravin ve veřejném a školním stravování [Farma PF a EM].

4.7 Jak farmáři vidí budoucnost ekologického zemědělství v ČR

Přechod na šetrný způsob zemědělství je vzhledem k aktuální enviromentální situaci více než žádoucí. Česká republika se v podílu ekologicky obhospodařované půdy umísťuje nad průměrem EU, avšak tento trend v posledních letech stagnuje. I když zájem o biopotravinu v ČR roste, přesto podíl ekologických produktů na celkové spotřebě je stále zanedbatelný.

Dotazovaní se víceméně shodli, že je těžké odhadnout, jakým směrem se ekologické zemědělství bude v dalších letech ubírat, jejich odhad je ale spíše pozitivní [Farma RS, AB, PF, VK a EM]. Dle jejich názoru lze očekávat, že EZ bude v České republice hrát stále významnější roli, zejména pokud se budoucí generace budou stále více zaměřovat na udržitelnost a ohleduplnost k životnímu prostředí [Farma RS, AB, PF a VK].

Farmáři si myslí, že budoucí plán zvýšit podíl ekologicky obhospodařené půdy na 22 % do roku 2027 je reálný. Nyní dochází ke zdražení hnojiv a hrozí jejich nedostupnost. Poroste tedy tlak na celkové snižování množství pesticidů, což může zapříčinit, že konvenční zemědělci budou uvažovat o přestupu k ekologickému hospodaření [Farma VK a EM].

Budoucnost ekologického zemědělství přesto ale bude čelit mnoha výzvám. Největším problémem je, že v kraji ubývají zemědělci a zemědělská populace stárne [Farma RS a JS]. Dotazovaní farmáři se tak bojí, že nebudou mladí lidé, kterým budou moci farmu předat, a

tak jejich farmy spadnou do velkých zavedených společností, které upřednostňují kvantitu nad kvalitou [Farma JS, VK a BL]. Za úbytek zemědělců podle farmářů může řada příčin, od nízkých výkupních cen, přes zvyšující se ceny vstupů až po nesmírnou byrokratickou zátěž [Farma JS, TH a BL].

Dalším problémem je, že řada farmářů v ČR sice hospodaří ekologicky, ale zemědělství dělají necertifikovaně. Důvodem je znovu byrokracie. Je tedy nutné v budoucnu přesvědčit tyto farmáře, aby se stali součástí certifikovaného zemědělství [Farma PF a TH].

Pokud by se ekologické zemědělství v České republice stalo hlavním proudem produkce, mělo by to dopad na růst cen potravin, ale pozitivně by to ovlivnilo oblast biodiverzity. Vyšší cena by však mohla přispět ke snížení plýtvání potravinami, což je také důležitým faktorem [Farma JS, VK a EM].

Budoucnost ekologického zemědělství v ČR však závisí na vládní politice, ekonomických podmínkách, poptávce spotřebitelů a na inovacích v oblasti technologií pro EZ [Farma RS, PF a JS]. Pokud budou vládní politiky nadále podporovat EZ, může dojít k dalšímu růstu tohoto odvětví [Farma EM]. Rostoucí povědomí spotřebitelů o životním prostředí a etice může pomoci zvýšit poptávku po ekologických produktech. V posledních letech roste zájem o ekologicky šetrné produkty, pokud tato tendence bude pokračovat může to mít za následek zvýšení poptávky po ekologicky produkováných potravinách [Farma AB a TH]. Ekonomické faktory a náklady spojené s přechodem na EZ naopak mohou být výzvou pro některé farmáře. Je tedy podstatné, aby byly dostupné finanční nástroje a podpůrné programy, které pomohou farmářům překonat tyto překážky [Farma PF a VK].

Dle Farmy TH však Česká republika dospěla už před lety do bodu stagnace a nevidí v současné době v rámci ekologického zemědělství výraznější pokrok, přestože do něj plyne více peněz. Farma EM naopak uvádí, že ekologické zemědělství v ČR se stále vyvíjí a díky novému strategickému plánu vidí optimismus pro naši krajinu a přírodu.

Nynější ekonomická krize způsobená válkou na Ukrajině a dalšími faktory taktéž nepřispívá k rozvoji ekologického zemědělství. Z názoru farmářů se nyní jedná o velmi nejisté období, kdy každý čeká, co se bude dít. Přesto si myslí, že u lidí, kteří jsou zvyklí si biopotraviny kupovat, se nákupní chování nezmění a dle jejich názorů se jedná pouze o přechodnou dobu [Farma AB, EM a BL]. Je také možné, že nynější krize může docílit snížení značného rozdílu u ceny konvenčního produktu a bioproduktu [Farma AB a VK].

Důležité pro budoucnost ekologického zemědělství je dále motivovat a vzdělávat mladé lidi. Situace v České republice se hodně zlepšila a je třeba s tím také pokračovat dále. Stále

více spotřebitelů se učí a zná loga, podle kterých biopotraviny pozná [Farma JS a VK]. Dále je třeba se zaměřit na problém poptávky po lokálních produktech, jelikož se tím zároveň podpoří lokální ekonomika. Pokud nechceme, aby hybatelem ceny potravin byly supermarkety, potřebujeme daleko více lokálního zpracování [Farma VK a TH].

Výsledky a diskuse

4.8 Koncept Organic 3.0 v Ústeckém kraji

Ústecký kraj patří mezi kraje, které mají nadprůměrný podíl ekologicky obhospodařené půdy evidované v LPIS. Snahy o udržitelnost a ohleduplnost k životnímu prostředí vedly k rostoucímu zájmu o ekologické metody hospodaření. Koncept Organic 3.0 představuje evoluci v pohledu na udržitelnou produkci potravin, kde se zdůrazňují nejen ekologická hlediska, ale také sociální a ekonomické aspekty.

Při implementaci konceptu Organic 3.0 by se měla brát v úvahu struktura půdy a krajiny v Ústeckém kraji. Různé části kraje mohou poskytovat odlišné podmínky pro zemědělství, což vyžaduje přizpůsobení organických metod konkrétním podmínkám. Převážná většina dotazovaných hospodářů v horských oblastech, kde kvalita půdy má horší produkční vlastnosti. Z tohoto důvodu se dotazovaní zaměřují především na chov masného skotu, pro něž jsou tyto podmínky vyhovující.

Jádrem konceptu Organic 3.0 je vztah mezi spotřebiteli a výrobcí (Arbenz et al., 2017). Jak vyplývá z analýzy, tak pro dotazované farmáře je velmi důležitý osobní kontakt se spotřebitelem a zachování stále klientely. Proto jako hlavní prodejní kanál většina dotazovaných volí prodej ze dvora. Dotazovaní farmáři hospodaří v ekologickém režimu především z vlastního přesvědčení a také, aby přispěli k ochraně životního prostředí. Koncept Organic 3.0 uznává postavení malých rodinných farem. Z provedených rozhovorů bylo zjištěno, že šest z osmi dotazovaných farem jsou rodinné. Dotazovaní farmáři to vidí jako ideální způsob, jak pokračovat v tradičním hospodaření.

Propracovanost posílení postavení od farmy ke konečnému spotřebiteli ještě není úplně ideální, ale Česká republika jde dobrým směrem. Z analýzy vyplývá, že nejen v Ústeckém kraji, ale v celé České republice se zvyšuje povědomí o významu ekologického zemědělství, což se odráží ve zvýšeném zájmu farmářů a spotřebitelů. Ačkoli se farmáři stále občas setkávají s negativními komentáři na označení bio, tak zvyšující se zájem o bioprodukty převládá. Stále více spotřebitelům záleží na kvalitě produktu a biopotraviny si vybírají z důvodu pocitu, že jsou zdravější nebo kvůli tomu, aby podpořili lokální producenty. O tomto přístupu mluví koncept Organic 3.0 v rámci toho, aby si spotřebitelé a farmáři uvědomovali vzájemnou závislost. Pokud bude existovat rostoucí zájem a ochota spotřebitelů platit za ekologické potraviny, zemědělci budou pravděpodobně motivováni k přechodu na organické metody.

V České republice dochází k postupnému nárůstu ploch věnovaných ekologickému zemědělství a implementaci moderních metod a technologií. Aby docházelo ke zvýšení objemu ploch a lokálních producentů, je však dle dotazovaných zapotřebí větší podpora ze strany státu. Z rozhovorů bylo zjištěno, že podpora lokálních farem zvýší konkurenceschopnost ekologického zemědělství a pomůže lokální ekonomice. Podíl ekologických produktů na celkové spotřebě je stále zanedbatelný. Důvodem dle dotazovaných je vysoká cena. Dokud bude bio potravin vnímána jako luxusní zboží, tak se z ní základní potravin nestane. Dle rozhovoru by se pomocí podpory spotřeby biopotravin ve veřejném a školním stravování mohlo docílit většího odbytu bioproduktů.

Z výzkumu dále vyplývá, že rámec certifikace v České republice vyhovuje většině dotazovaných. Rahmann a kol. však vidí problém v rostoucím počtu ekologických zemědělců, kteří se rozhodli své produkty necertifikovat. S čímž souhlasí i dotazovaní farmáři, podle kterých je nutné, aby se zabránilo přehnané administrativě a regulacím a došlo k podpoře účasti zemědělců.

Ekologické zemědělství v České republice, ale čelí určitým problémům, které mohou zpomalit jeho další vývoj. Z pohledu farmářů dalšímu rozvoji ekologického zemědělství brání nepříznivá situace na trhu s půdou, což může to pro začínající zemědělce, ale i pro zemědělce, kteří plánují rozšířit svou farmu, znamenat značné obtíže. Další překážka pro rozvoj ekologického zemědělství je dle analýzy ubývající počet zemědělců a celkové stárnutí zemědělské populace. Z rozhovorů vyplývá, že se dotazovaní zemědělci bojí, komu farmu předají, aby nepadla do vlastnictví velkých firem.

Problémy farmáři vidí i v nedostatečné podpoře ekologických zemědělců ze strany státu. Z analýzy bylo zjištěno, že je třeba institucionálně změnit nastavení dotací, tak aby skutečně vedly ke zvýšení objemu produkce certifikovaných bioproduktů a byly dostatečné pro malé farmy. Podle výsledků studie je však největším problémem zvýšená byrokratická zátěž, která může ovlivnit příchod nových zemědělců do sektoru, což se promítne do budoucnosti ekologického zemědělství. Koncept Organic 3.0 se zaměřuje na všechny tyto vypsané cíle, které vyžadují individuální a institucionální změnu v chování farmářů i spotřebitelů. Pro svou implementaci tento koncept považuje za nutné, aby docházelo k zvyšování transparentnosti ekologického zemědělství, což bude mít za následek zvyšující důvěru spotřebitelů v certifikované bioprodukty.

Aplikovatelnost konceptu Organic 3.0 je v českém prostředí na základě analýzy možná, bude však vyžadovat institucionální změnu a komplexní přístup k zohlednění

specifických podmínek českého ekologického zemědělství. Klíčovými faktory pro úspěšnou implementaci nového organického konceptu jsou vzdělání a podpora zemědělství, legislativní opatření, transparentní certifikační systém a podpora lokálních trhů. Dojde-li k pečlivému zohlednění těchto faktorů, může Organic 3.0 poskytnout rámce pro udržitelný rozvoj ekologického zemědělství v České republice.

5 Závěr

Tato diplomová práce je zaměřena na vývoj ekologického zemědělství v České republice a koncept Organic 3.0. V České republice lze pozorovat pozitivní trendy v rostoucím zájmu zemědělců i spotřebitelů o ekologické zemědělství. Omezení používání chemických hnojiv a pesticidů, podpora biodiverzity a etického chovu zvířat přináší nejen ekonomické výhody, ale i přínosy pro ochranu půdy, vody a vzduchu. Ekologické zemědělství v České republice představuje významný krok směrem k udržitelnější, etičtější a ekologicky šetrnější produkci potravin. Rostoucí povědomí o důležitosti environmentální udržitelnosti, zdraví a etiky v kombinaci s poptávkou spotřebitelů podporuje stále větší zájem o ekologické metody v zemědělské praxi.

Ekologické zemědělství v České republice se však stále potýká s řadou problémů. Jedná se především o nedostatek půdy, která brání novým zemědělcům při vstupu a také brání již zaběhlým zemědělcům k dalšímu rozšiřování. Dále je to pak nedostatečná podpora EZ ze strany státu, úbytek zemědělců a stárnutí zemědělské populace, vysoká administrativa v tomto odvětví a stále zanedbatelný podíl ekologických produktů na celkové spotřebě. Případová studie uvedla, že je důležité změnit nastavení dotačního systému, tak aby došlo ke zvýšení produkce produktů s označením bio.

Implementace Organic 3.0 v českém prostředí může posílit odolnost zemědělského sektoru vůči změnám klimatu a zvýšit celkovou kvalitu života ve venkovských oblastech. Pro úspěšnou integraci tohoto konceptu je nezbytná aktivní spolupráce mezi zemědělci, vládními orgány a spotřebiteli. Důležitá je také edukace a informovanost, která podpoří povědomí o výhodách ekologického zemědělství a podpoří změny ve spotřebitelském chování.

Vzhledem k narůstajícím výzvám jako jsou klimatické změny a úbytek biodiverzity, je nezbytné, aby Česká republika pokračovala v podpoře ekologického zemědělství a začlenila principy konceptu Organic 3.0 do svých politik. Zvláštní pozornost by měla být věnována pomoci malých farem v rámci tohoto konceptu. Zvýšení podpory těchto farem má v ekologickém zemědělství klíčový význam pro zachování biodiverzity, kulturního dědictví a venkovských komunit. Nepochybné je také, aby došlo k vytváření lokálních trhů, které budují důvěru mezi farmáři a spotřebiteli a podporují regionálních trh, což přispívá k udržitelnému ekonomickému modelu.

Zlepšení legislativního rámce, poskytování finančních podpor a zvýšení propagace mohou přispět k posílení tohoto odvětví a jeho pozitivnímu dopadu na životní prostředí, společnost a ekonomiku. Ekologické zemědělství v České republice, propojené s konceptem Organic 3.0, má potenciál ovlivnit budoucnost potravinového systému a přispět k udržitelnější a zdravějšímu životnímu stylu pro současné i budoucí generace.

6 Seznam použitých zdrojů

- Aertsens, J., Verbeke, W., mondelaers, K. & Van Huylenbroeck, G., 2009. *Persona determinant of organic food consumption: a review*. British Food Journal, 111. 1140-1167.
- Arbenz, M., Willer, H., Lernoud, J., Huber, B. & Amarjit, S., 2015. *The world of Organic Agriculture-Statistics and Emerging Trends*. (Session at the BIOFACH 2015).
- Bošínová, L., Dostálová, A., Hrabalová, A., et al., 2021. *Ekologické zemědělství: zodpovědná volba*. Praha: Ministerstvo zemědělství. ISBN 978-80-7434-637-8.
- Crombie, I. & Davies, H. T., 2009. *What is meta-analysis*. What is, 1.8.
- Dabbert, S., Lippert, C. & Zorn, A., 2014. *Introduction to the special section on organic certification system: Policy issues and research topics*. Food Policy, 49. 425-428.
- Dvorská, J. & Urban, J., 2014. *Základy ekologického zemědělství*. 2. aktualizované vydání. Brno: ÚKZÚZ. ISBN 978-80-7401-098-9.
- European Court of Auditors, 2019. *The control systém for organic products has improved, but some challenges remain*. Special report no 4. ISBN 978-92-847-1757-6.
- Gustavsen, G. W. & Hegnes, A. W., 2020. *Individuals ' personality and consumption of organic food*. Journal of Cleaner Production, 245. 118-772.
- Jahn, G., Schramm, M. & Spiller, A., 2005. *The reliability of certification: quality labels as consumer policy tool*. J Consumer Policy, 28 (1). 53-73.
- Janssen, M. & Hamm, U., 2011. *Consumer perception of different organic certification schemes in fice European countries*. Organic Agriculture,1. 31-43.
- Maes, J., et al., 2013. *Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services*. An analytical framework for ekosystém assessments under action, 5. 1-58.
- Ministerstvo zemědělství, 2004. *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010*.

Ministerstvo zemědělství, 2011. *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015*. Praha. ISBN 978-80-7434-007-9.

Ministerstvo zemědělství, 2016. *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016-2020*. Praha. ISBN 978-80-7434-193-8.

Ministerstvo zemědělství, 2020. *Ročenka 2020*. Praha. ISBN 978-80-7434-633-0.

Ministerstvo zemědělství, 2021. *Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2021-2027*. Praha. ISBN 978-80-7434-615-6.

Ministerstvo životního prostředí, 2021. *Zpráva o životním prostředí v Ústeckém kraji*.

Mondelaers, K., Aertsens, J. & Van Huylenbroeck, G., 2009. *A meta-analysis of the differences in environmental impacts between organic and conventional farming*. British food journal.

Padel, S., et al., 2010. *The European regulator framework and its implementation in influencing organic inspection and certification systems in the EU*.

Pimentel, D., Hepperly, P., Hanson, J., Douds, D. & Seidel, R., 2005. *Environmental, energetic and economic comparisons of organic and conventional farming systems*. BioScience, 55. 573-582.

Rahmann, G., et al., 2017. *Organic Agriculture 3.0 is Innovation with research*. Organic Agriculture, 7. 169-197.

Rodríguez-Bermúdez, R., et al., 2020. *Consumers' perception of and attitudes towards organic food in Galicia (Northern Spain)*. International Journal of Consumer Studies, 44. 206-219.

Seele, P. & Gatti, L. (2017). *Greenwashing revisited: In search of typology and accusation-based definition incorporating legitimacy strategies*. Business Strategy and the Environment, 26 (2). 239-252.

Sharma, N. & Singhvi, R., 2018. *Consumers perception and Behaviour towards organic food: A systematic review of literature*. Journal of Pharmacognosy and Phytochemistry, 7. 2152-2155.

Shennan, C., et al., 2017. *Organic and conventional agriculture: a useful farming?*. Annual Review of Environment and Resources, 42. 317-346.

Urban, J. & Husák, J., 2022. *Prefer local over organic? Dilemma of Czech organic consumers within social discourse on Organic 3.0*. Journal of Central European Agriculture, 23 (1). 192-206.

Urban, J., et al., 2003. *Ekologické zemědělství, učebnice pro školy i praxi*. I. Díl. Základy EZ, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin.

Willer, H. & Lernoud, J., 2017. *The world of organic agriculture*. Statistics and emerging trends 2017. 1-336.

Willer, H., Trávníček, J., Meier, C. & Schlatter, B., 2021. *The World of Organic Agriculture 2021 – Statistics and Emerging Trends*. 1-336.

Zagata, L., 2007. *Bio cash-cow? Context and content of Czech organic farming*. Agricultural Economics – Czech, 53 (1). 45-53.

Zagata, L., 2014. *Towards conscientious food consumption: exploring the values of Czech organic food consumers*. International Journal of Consumer Studies, 38. 243-250.

Zagata, L., Hrabák, J. & Lošťák, M., 2020. *Post-socialist transition as a driving force of the sustainable agriculture: A case study from the Czech Republic*. Agroecology and Sustainable Food System, 44 (2). 238-257.

Zagata, L., Uhnak, T. & Hrabák, J., 2021. *Moderately radical? Stakeholders' perspectives on societal roles and transformative potential of organic agriculture*. Ecological Economics, 190, 107208.

Zámková, M., et al., 2021. *Customer preferences fo organic agriculture produce in the Czech Republic: 2016 and 2019*. Agriculture, 11 (10). 968.

Internetové zdroje:

Arbenz, M., Gould D. & Stopes, Ch., 2017. *Organic 3.0: for truly sustainable farming and consumption* [online]. [cit. 2022-10-11]. Dostupné z:

https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-03/summary_organic3.0_web_1.pdf

Bioeco Actual, 2020. *Are we implementing Organic 3.0? – An opinion statement* [online].

[cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <https://www.bioecoactual.com/en/2020/01/31/are-we-implementing-organic-3-0-an-opinion-statement/>

Businessinfo, 2022. *Nový Strategický plán společné zemědělské politiky: 200 miliard na ekologii, pestřejší zemědělství a udržitelný rozvoj* [online]. [cit. 2022-12-26]. Dostupné z:

<https://www.businessinfo.cz/clanky/novy-strategicky-plan-spolecne-zemedelske-politiky-200-miliard-na-ekologii-pestrejsi-zemedelstvi-a-udrzitelny-rozvoj/>

ČSÚ, 2017. *Česko vyniká v ekologickém zemědělství* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/cesko-vynika-v-ekologickem-zemedelstvi>

ČSÚ, 2021. *Zemědělství se koncentruje do větších podniků, ubylo chovatelů hospodářských zvířat* [online]. [cit. 2022-12-03]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/zemedelstvi-se-koncentruje-do-vetsich-podniku-ubylo-chovatelu-hospodarskych-zvirat>

ČSÚ, 2021. *Životní prostředí – Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje* [online]. [cit. 2023-07-16]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/185536463/3300062204.pdf/d886a789-f3e6-469c-8d54-35610b160628?version=1.7>

ČTPEZ, 2022. *Trh s biopotravinami v České republice trvale roste* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z:

<https://www.ctpez.cz/aktuality/trh-s-biopotravinami-v-ceske-republice-trvale-roste/>

ČTPEZ, 2023. *O nás – podporujeme a rozvíjíme znalostní systém v oblasti* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z:

<https://www.ctpez.cz/o-nas/>

eAGRI, 2021. *Téměř čtvrtina zemědělské půdy ČR bude do sedmi let v režimu ekologického zemědělství. Vyplývá to z plánu Ministerstva zemědělství na roky 2021-2027.* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z:

<https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/novinky/temer-ctvrtina-zemedelske-pudy-cr-bude.html>

eAGRI, 2022. *Ekologické zemědělství* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z:

<https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/>

eAGRI, 2022. *Loga pro ekologické zemědělství* [online]. [cit. 2022-12-03]. Dostupné z:

<https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/dokumenty-statistiky-formulare/loga-a-znaceni/>

eAGRI, 2022. *Na první hektary získají zemědělci vyšší podporu, pokud budou hospodařit ekologicky, dostanou až 20 tisíc korun na hektar* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z:

https://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2022_na-prvni-hektary-ziskaji-zemedelci-vyssi.html

eAGRI, 2022. *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027*

[online]. [cit. 2022-12-27]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/szp-pro-obdobi-2021-2027/>

eAGRI, 2022. *Trh s biopotravinami předloni vzrostl o 14 %. Obyvatelé spotřebovali v roce 2020 biopotraviny za 5,99 miliardy korun* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z:

https://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2022_trh-s-biopotravinami-predloni-vzrostl-o.html

eAGRI, 2023. *Kontrolní systém EZ* [online]. [cit. 2023-01-29]. Dostupné z:

<https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/casto-hledate/kontrolni-system/>

eAGRI, 2023. *M11 Ekologické zemědělství (EZ)* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z:

<https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/opatreni/m11-ekologicke-zemedelstvi-ez/>

eAGRI, 2023. *Program rozvoje venkova 2014-2020*. [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/>

eAGRI, 2023. *Registrace osoby podnikající v ekologickém zemědělství. Chci se stát ekologickým zemědělcem/výrobcem biopotravin/obchodníkem s bioprodukty apod.* [online]. [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/zivotni-situace/registrace-osoby-podnikajici-v.html>

eAGRI, 2023. *Společná zemědělská politika 2023-2027* [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/-q305153---U_dQYasz/szp-obecne-aktual-4-2023-cistopis

eAGRI, 2023. *Strategický plán Společné zemědělské politiky 2023-2027* [online]. [cit. 2023-06-08]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/-q305163---F6QBENDO/informacni-brozura-environmentalni>

eAGRI, 2023. *Struktura půdního fondu v EZ k 21.02.2023* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/Prehled/StatistikaPlocha.aspx>

Ecocert, 2023. *Organic agriculture Europe* [online]. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.ecocert.com/en/certification-detail/organic-farming-europe-eu-n-848-2018>

Ecoeuropa, 2022. *European union standards* [online]. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <http://www.eu-organic-food.eu/en/european-union-standards/>

Eurostat, 2022. *EU's organic farming area reaches 14,7 milion hectares* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220222-1>

Eurostat, 2022. *Organic farming statistics* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Organic_farming_statistics

Eurostat, 2023. *Area under organic farming* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_40/default/table?lang=en

Evropská komise, 2023. *Jak funguje podpora příjmů* [online]. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_cs

Evropská komise, 2023. *Jak se stát ekologickým zemědělcem* [online]. [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/becoming-organic-farmer_cs

Evropská komise, 2023. *Kontrola a vymáhání* [online]. [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/controls_cs

Evropská komise, 2023. *Legislation for the organics sector* [online]. [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/legislation_en

Evropská komise, 2023. *Logo ekologických produktů* [online]. [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-logo_cs

Evropská komise, 2023. *Programy rozvoje venkova podle zemí* [online]. [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development/country_cs?fbclid=IwAR26bni_qnltyrIMJTKdjtloghJFb_sxnPtc9-EKJWtMZHw2krcOcVu_gZg

Evropská komise, 2023. *Trade in organics* [online]. [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/trade_en

Evropská komise, 2023. *Udržitelné využívání půdy (ekologizace)* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/greening_cs

FiBL, 2012. *Country report – Czech Republic* [online]. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.organic-europe.net/country-info/country-info-czech-republic/country-report.html>

FiBL, 2018. *Czech Republic* [online]. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.organicexport.info/czech-republic.html>

FiBL, 2022. *Ekologické zemědělství* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1259-ekologicke-zemedelstvi-principy.pdf>

FiBL, 2023. *European organic farmland and market continued to grow in 2021* [online]. [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.fibl.org/en/info-centre/news/european-organic-farmland-and-market-continued-to-grow-in-2021>

Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022. *What is organic agriculture?* [online]. [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://www.fao.org/organicag/oa-faq/oa-faq1/en/>

IFOAM, 2022. *Organic regulations* [online]. [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.organicseurope.bio/what-we-do/eu-organic-regulation/>

IFOAM General Assembly, 2008. *Definition of Organic Agriculture* [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.ifoam.bio/why-organic/organic-landmarks/definition-organic>

IFOAM Organics Europe, 2022. *Organics Agriculture and its benefits for climate and biodiversity* [online]. [cit. 2022-08-30]. Dostupné z: https://www.organicseurope.bio/content/uploads/2022/04/IFOAMEU_advocacy_organic-benefits-for-climate-and-biodiversity_2022.pdf?dd

KIS Ústecký kraj, 2023. *Nová společná zemědělská politika 2023-2027 bude zelenější, zaměřená na rozvoj venkova i na podporu menších zemědělců. Je na to 200 miliard korun* [online]. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://www.kisuk.cz/2023/04/nova-spolecna-zemedelska-politika-2023-2027-bude-zelenejsi-zamerena-na-rozvoj-venkova-i-na-podporu-mensich-zemedelcu-je-na-to-200-miliard-korun/>

Ministerstvo vnitra, 2023. *Kontroly ekologických podnikatelů* [online]. [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/kontroly-ekologickych-podnikatelu-S18909>

MZe – Měsíc biopotravin a ekozemědělství, 2021. *O ekozemědělství* [online]. [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.mesicbiopotravin.cz/o-ekozemedelstvi/>

Regeneration International, 2021. *Our Global Regeneration Revolution: Organic 3.0 to Regenerative and Organic Agriculture* [online]. [cit. 2022-11-02]. Dostupné z:

<https://regenerationinternational.org/2023/02/08/our-global-regeneration-revolution-organic-3-0-to-regenerative-and-organic-agriculture/>

Rodale Institute, 2022. *Organic vs. Conventional farming* [online]. [cit. 2022-08-22].

Dostupné z: <https://rodaleinstitute.org/why-organic/organic-basics/organic-vs-conventional/>

SZIF, 2021. *Tisková zpráva: Září měsíc biopotravin ve znamení novinek: výstava v Národním zemědělském muzeu a nový web Ministerstva zemědělství* [online]. [cit. 2022-12-03]. Dostupné z:

https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fzpravy_o_fondu%2Ftiskove_zpravy%2F1630922629603.pdf

SZIF, 2023. *Informace pro žadatele – SZP 2023+* [online]. [cit. 2023-07-15]. Dostupné z:

https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fplatby_na_zaklade_jz%2Fjz%2Fjz%2F1680682040506%2F1680682270721.pdf

SZIF, 2023. *M11 Ekologické zemědělství (EZ)* [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z:

<https://www.szif.cz/cs/prv2014-m11>

SZIF, 2023. *My jsme bio* [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z:

<https://www.myjsmebio.cz>

SZIF, 2023. *Podpora Ekologického zemědělství přesahuje částku 1,5 miliardy korun*

[online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z:

https://www.szif.cz/irj/portal/pf/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fzpravy_o_fondu%2Ftiskove_zpravy%2F1675669947135.pdf

SZIF, 2023. *Program rozvoje venkova 2014-2020* [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z:

<https://www.szif.cz/cs/prv2014>

SZIF, 2023. *Státní zemědělský intervenční fond* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z:

https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fnepub%2F1554801063020%2F1554801197759.pdf

SZPI, 2023. *Kontrolní činnost SZPI* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002118&docType=ART&nid=11314>

Thorsten, A., 2019. *Organic Agriculture 3.0: The story of „Yet Another Debate“: About the Future of Organic Agriculture* [online]. [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://organiccouncil.ca/organic-agriculture-3-0-the-history-of-yet-another-debate-about-the-future-of-organic-agriculture/>

ÚKZÚZ, 2023. *Ekologické zemědělství* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/zemedelska-inspekce/kontrola-v-ekologicke-m-zemedelstvi/>

Úřední věstník Evropské unie, 2017. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625* [online]. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0625&from=PL>

ÚZEI, 2021. *Statistické šetření ekologického zemědělství – Základní statistické údaje 2020* [online]. [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/693635/Statistika_ekologickeho_zemedelstvi_2020.pdf

ÚZEI, 2022. *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2020* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/698660/514_TU_56_Zprava_o_trhu_s_biopotravinami_v_CR_v_roce_2020_V1.pdf

ÚZEI, 2023. *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2021* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/721713/Zprava_o_trhu_s_biopotravinami_v_CR_v_roce_2021.pdf

Zídek, T., 1999. *Postavení ekologického zemědělství v České republice a jeho vývoj od roku 1990* [online]. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/107638>

7 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

7.1 Seznam obrázků

Obrázek 1. Logo EU pro ekologické produkty	25
Obrázek 2. Biozebra (národní značení)	26
Obrázek 3. Přerozdělení finanční prostředků PRV do jednotlivých oblastí (vyjádřeno v %)	36

7.2 Seznam tabulek

Tabulka 1. Vývoj EZ (1990-2020)	20
Tabulka 2. Oblast ekologického zemědělství (% podíl na celkové zemědělské ploše) – rok 2020 22	
Tabulka 3. Vývoj struktury půdního fondu v EZ ČR (2010-2020) (ha).....	31
Tabulka 4. Procentní srovnání půdního fondu v EZ (2010-2020) (%).....	32
Tabulka 5. Procentní srovnání půdního fondu v EZ (2010-2020) (%).....	38
Tabulka 6. Vývoj počtu registrovaných výrobců biopotravin v krajích ČR, 2018-2021	47
Tabulka 7. Přehled dotazovaných farem.....	48
Tabulka 7. Odbyt produktů dotazovaných zemědělců.....	54

7.3 Seznam použitých zkratk

AP	Akční plán
ČTPEZ	České technologické platformy pro ekologické zemědělství
EIP-AGRI	Evropské inovační partnerství v oblasti zemědělství
EU	Evropská unie
EP	ekologické produkty
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EZZF	Evropský zemědělský záruční fond
EZ	ekologické zemědělství
F2F	farm to fork
GMO	Geneticky modifikované organismy
IFOAM	International Federation of Organic Agriculture Movements, Mezinárodní federace hnutí za ekologické zemědělství
KZ	konvenční zemědělství

LPIS	evidence půdy dle uživatelských vztahů
MZe	Ministerstvo zemědělství
OP	orná půda
PRV	Program rozvoje venkova
SP SZP	Strategický plán Společné zemědělské politiky
SVS	Státní veterinární správa
SZIF	Státní zemědělský a intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce
TTP	trvale travní porosty
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
ŽP	životní prostředí

8 Přílohy

Příloha č. 1: Otázky pro polostrukturovaný rozhovor

Hrubá struktura rozhovorů s ekologickými zemědělci:

1. **Založil jste farmu sám či se jednalo o Vaší rodinnou tradici?**
2. **Důvod Vašeho rozhodnutí, proč jste chtěl/a hospodařit ekologicky?** Jednalo se o Vaší rodinnou tradici, o rostoucí popularitu bioproduktů, kvůli dotačním titulům či to bylo z důvodu ohledu na životní prostředí?
3. **Přijde Vám způsob registrace do EZ složitý?**
4. **Co považujete za atraktivní na ekologickém zemědělství?**
5. **Jaký je dle Vás největší problém ekologického zemědělství? Přijdou Vám velké bariéry pro vstup do ekologického zemědělství?**
6. **Jaký je Váš názor na český systém certifikace bioproduktů?** Přijde Vám příliš složitý či naopak jednoduše pochopitelný? Bylo pro Vás složité oficiální certifikát získat? Jaké jsou Vaše zkušenosti s certifikací?
7. **Zdají se vám požadavky ekologického zemědělství přísné?** Přijde Vám EZ v ČR dostatečně kontrolováno? Jsou kontroly v rámci EZ přijatelné? Mělo by se dle Vás ještě více přitvrdit či naopak polevit? Pod jakou organizací jste kontrolováni?
8. **Prodáváte nějaké své ekologické produkty? Pokud ano, co za produkty prodáváte? A kde tyto produkty prodáváte?** (dodáváte je do kamenných obchodů, prodej pouze pomocí e-shopu, prodáváte je přes farmářské trhy, vlastníte malý obchůdek apod.)
Pokud neprodáváte, uveďte důvod proč, a zda v budoucnosti neplánujete začít.
9. **Pokud prodáváte své produkty, orientujete se na prodej bioproduktů ve Vašem okolí či rozvážíte i do větších měst?** Je dostatečná poptávka ve Vašem okolí?
10. **Jaký je důvod, proč si lidé kupují bioprodukty?** Zároveň proč si myslíte, že si je lidé nekupují?
11. **Je dle Vašeho názoru v ČR vysoká informovanost o ekologickém zemědělství a o bioproduktech?**

12. **Je poptávka po bioproduktech dostatečná?** Všimáte si, že u nás poptávka po bioproduktech roste?

13. **Jste spokojený s dotačními tituly, které Evropská unie nabízí?**

14. **Využil/a jste případně některý z nabízených dotačních titulů? Který?**

15. **Jak vidíte budoucnost ekologického zemědělství v ČR?**

Otázky identifikačního charakteru:

V jakém roce jste začal s ekologickým zemědělstvím?

Čím se v zemědělství zabýváte?

Kde Vaše farma sídlí?

Na kolika hektarech ekologicky hospodaříte?

Má Vaše farma zaměstnance?

Jaké máte vzdělání, vybíral(a) jste školy v souvislosti s Vaším podnikáním v zemědělství?